

FRÄMLINGSFIENTLIGA HANDLINGAR MOT TROSSAMFUND

En kartläggning av religiösa gruppers
och individers utsatthet i Sverige 2014

sst
Nämnden för
Statligt Stöd till Trossamfund

Innehållsförteckning

Förkortningar.....	iii
Tabell- och diagramförteckning.....	iv
1. FÖRORD.....	1
2. INLEDNING.....	2
2.2. Disposition.....	3
2.3. Definitions- och mätproblem.....	3
3. HUR UPPLIVER TROSSAMFUNDEN SITUATIONEN?.....	6
3.1. SST:s hearingar med trossamfund.....	6
3.2. Samfundens egen dokumentation och undersökningar av utsatthet.....	11
4. VAD FRAMKOMMER I TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR?.....	16
4.1. Judiska personers och judiska församlingars utsatthet.....	18
4.2. Muslimska personers och muslimska församlingars utsatthet.....	22
4.3. Kristna personers och kristna församlingars samt andra religiösa gruppers utsatthet.....	28
4.4. Medial rapportering om motstånd och stöd, attacker och ”kärleksbombning”.....	29
5. HOTFULLA HANDLINGAR OCH HATBROTT I SAMBAND MED KONVERTERING.....	30
5.1. Hot i samband med konvertering i BRÅ:s datamaterial.....	30
5.2. Migrationsverket om religiösa konvertiter.....	34
5.3. Forskning om konvertering.....	35
6. POLIS, RÄTTSSYSTEM OCH CIVILSAMHÄLLE: PROBLEM OCH MÖJLIGHETER.....	38
6.1. Polisens förmåga att upptäcka och utreda hatbrott.....	38
6.2. Rättssystemets förmåga att hantera och bedöma hatbrott.....	41
6.3. Trossamfundens kunskaper samt möjligheter att agera.....	42
7. ÅTGÄRDSFÖRSLAG.....	45
7.1. Förslag till åtgärder som rör myndigheter.....	46
7.2. Förslag till åtgärder som rör trossamfund och civilsamhälle.....	47
7.3. Förslag till åtgärder som rör forskning.....	49
8. REFERENSER OCH BILAGOR.....	51
8.1. Bibliografi.....	51
8.2. Möten och intervjuer.....	56
8.3. Deltagare vid SST:s hearingar 16–17 juni 2014 i Stockholm.....	57
8.4. Frågeguide vid SST:s hearingar med trossamfund i Stockholm den 16–17 juni 2014.....	58
8.5. Deltagare vid SST:s konferens i Alvik, Stockholm den 16 oktober 2014.....	59
8.6. Regeringsuppdraget.....	61

Förkortningar

ADL	Anti-Defamation League
BOJ	Brottsofferjourernas riksförbund
BOM	Brottsoffermyndigheten
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
DO	Diskrimineringsombudsmannen
FLH	Forum för levande historia
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights
IS	Islamiska samarbetsrådet
Kut	Kriminalunderrättelsetjänsten
MKC	Mångkulturellt centrum
NTU	Nationella trygghetsundersökningen
OÖKER	Ortodoxa och österländska kyrkors ekumeniska råd
RPS	Rikspolisstyrelsen
SKMA	Svenska kommittén mot antisemitism
SKR	Sveriges kristna råd
SST	Nämnden för statligt stöd till trossamfund

Tabell- och diagramförteckning

Tabell 1: antal och andel muslimska församlingar som rapporterat hot i islamiska samarbetsrådets rapport.....	12
Tabell 2: antal och andel muslimska församlingar som rapporterat skadegörelse i islamiska samarbetsrådets rapport.....	13
Diagram 1: antal svarande församlingar uppdelat efter kyrkofamilj.....	14
Diagram 2: antal svarande församlingar som upplevt kristofobiska/antireligiösa handlingar uppdelat efter kyrkofamilj.	14
Tabell 3: inställning till fem världsreligioner 2005 och 2011 (procent).....	17
Tabell 4: antal och andel anmälningar med identifierade antireligiösa hatbrottsmotiv, åren 2009–2013	18
Tabell 5: antal anmälningar som rör konvertiter, åren 2010–2012	30
Tabell 6: antal och anmälningar med identifierade konvertiter efter huvudbrottskategori, åren 2010–2012 sammanslaget.....	31
Tabell 7: antal och andel anmälningar med identifierade konvertiter efter plats, åren 2010–2012 sammanslaget.....	32
Tabell 8: antal och andel anmälningar med identifierade konvertiter efter gärningspersonens relation till den utsatte, 2010–2012 sammanslaget.....	33

I. FÖRORD

Vid samtal om regeringens uppdrag till Nämnden för statligt stöd till trossamfund att ”kartlägga främlingsfientliga handlingar mot trossamfund” har ibland frågan kommit upp vad det betyder att dessa fientliga handlingar kallas för främlingsfientliga. Är det så att regeringen menar att det finns icke-främlingar som utsätter främlingar för fientliga handlingar. Har vi i staten sanktionerat ett vi och ett dem?

Nej, så är det naturligtvis inte. Vad det handlar om är att det i vårt land finns personer som menar att det finns människor som inte hör hemma här, som inte är en del av vår gemenskap och därför inte har samma värde och rätt som oss. Det är en blindhet och tondövhet för det mest grundläggande i ett civiliserat samhälle, nämligen alla människors lika värde och värdighet.

Vad denna rapport visar är att religionsfriheten hotas genom hot och våld mot många av våra religiösa samfund. Enskilda människor och grupper hindras i sin grundlagsfästa rätt till religionsutövning. Troende barn och ungdomar bemöts i skolmiljöer som om de vore annorlunda. Respekten för varje människas personliga ställningstagande till tro eller för den skull att inte tro respekteras inte.

Vårt uppdrag var att kartlägga och föreslå åtgärder så att dessa fientliga handlingar inte längre är och blir en del av mångas vardag. Att reflektera kring och arbeta med utmaningen hur vi ska forma ett samhälle där ingen är främling inför en annan, är ett uppdrag vi alla har som samhällsmedborgare.

Stockholm i november 2014

Åke Göransson

Generalsekreterare Nämnden för statligt stöd till trossamfund

2. INLEDNING

Våren 2014 fick Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) i uppdrag av Arbetsmarknadsdepartementet att kartlägga främlingsfientliga handlingar mot trossamfund. Regeringsuppdraget omfattar handlingar mot såväl medlemmar i samfundet som mot samfundens lokaler. Kartläggningen är en del av arbetet för att förebygga och motverka främlingsfientlighet och liknande former av intolerans och syftet är enligt regeringsuppdraget att värna principen om alla människors lika värde. Hot mot trossamfund är en kränkning av religionsfriheten och en fara mot det demokratiska och öppna samhället.

Göran Larsson, professor i religionsvetenskap vid Göteborgs universitet, och Simon Stjernholm, fil. dr. i religionshistoria vid Lunds universitet, har på uppdrag av SST utfört kartläggningen.

I regeringsuppdraget tas en tydlig utgångspunkt i främlingsfientlighet och intolerans som bland annat kan komma till uttryck i negativa attityder samt handlingar och hot mot enskilda personer eller trossamfund. Av praktiska skäl är utgångspunkten och avgränsningen framför allt Brottsförebyggande rådets (BRÅ) tre hatbrottskategorier som täcker antisemitism, islamofobi och kristofobi. Den sistnämnda kategorin inkluderar även hatbrott mot (verkliga eller förmodade) anhängare av andra religioner än judendom, islam och kristendom. Fokus i rapporten är olika former av antireligiösa handlingar, diskriminering, våld och hot. Främlingsfientlighet utgör ett vidare motiv för diskriminering och rasistiska handlingar som kan drabba individer oberoende av deras attityd eller koppling till religion. Främlingsfientlighet som fokuserar på hudfärg och etnicitet kan också vara nära sammankopplad med religion. Men trots att det är mycket svårt att särskilja främlingsfientlighet från antireligiösa handlingar fokuseras det senare i föreliggande rapport. Denna avgränsning kan motiveras av det faktum att det redan finns en mängd studier av rasism, diskriminering och främlingsfientlighet i vidare bemärkelse och att färre studier har ägnats åt att studera antireligiösa hatbrott.¹ Samtidigt kan det noteras att flera representanter för trossamfundet under arbetet med rapporten velat understryka att problemet rör fientlighet och att ordet ”främling” inte var klagande i sammanhanget.

I arbetet med tidigare forskning och rapportmaterial som belyser den aktuella problematiken har material från 2007 och framåt prioriterats. År 2007 är valt i syfte att ge en relativt lång undersökningsperiod, åtta år, men samtidigt fokusera på de närmast föregående åren. Vidare är 2007 första året som BRÅ inkluderade islamofobiska motiv i sin statistik över anmälda hatbrott (i rapporten *Hatbrott 2006*). 2007 är dessutom året då Integrationsverket lades ner som en följd av regeringsskiftet efter valet 2006. Då uppdraget ska redovisas i nära tidsmässig anslutning till 2014 års riksdagsval är det passande att främst fokusera på tiden under de senaste två mandatperioderna. Det ska dock poängteras att även äldre material har tagits i beaktande.

¹ Exempel på sådana studier är FLH 2010; MKC 2014.

För att komplettera den existerande litteraturen har information dels inhämtats från berörda myndigheter och intresseorganisationer såsom Rikspolisstyrelsen (RPS), Säkerhetspolisen, EXPO, BRÅ samt Forum för levande historia (FLH). Dels har tre stycken hearingar genomförts i juni 2014 med representanter från Islamiska samarbetsrådet (IS), Sveriges kristna råd (SKR) samt en rad andra trossamfund varav några erhåller statsbidrag via SST. Åsikter och svar på samma frågor som ställdes vid ovan nämnda hearingar inhämtades även från Judiska centralrådet och judiska församlingar i Stockholm, Malmö och Göteborg. Frågeguiden samt en komplett lista över deltagare vid ovan nämnda hearingar, liksom en lista över de möten och intervjuer som utförts under arbetet med uppdraget, återfinns som bilagor i slutet av rapporten.

2.2. Disposition

I rapportens andra kapitel återges en sammanställning av hur representanter för trossamfunden upplever situationen för sina medlemmar och församlingar. Materialet utgörs först och främst av de uppgifter som har inkommit i samband med hearingar och samtal med representanter för trossamfund.

Det tredje kapitlet är en sammanställning och analys av befintliga rapporter och studier från 2007 och fram till hösten 2014. Syftet är att ge en bild av vad vi vet om förekomsten av diskriminerande/antireligiösa handlingar och hot mot trossamfund och dess medlemmar. Här diskuteras även attityder och intolerans i relation till trossamfund och religion i vid bemärkelse.

Rapportens fjärde kapitel tar sig an hot mot och trakasserier av konvertiter genom att redovisa ett specialbeställt material från BRÅ.

Kapitel fem diskuterar problem och möjligheter i samband med polisens och rättsväsendets hantering av hatbrott med antireligiösa motiv samt möjligheter för samfunden att agera inom befintliga strukturer.

Rapportens sjätte och avslutande kapitel innehåller förslag på åtgärder för att motverka och förebygga främlingsfientliga handlingar mot trossamfund. Dessa åtgärdsförslag riktar sig till myndigheter, trossamfund och andra civilsamhälleliga aktörer, samt forskarsamhället.

2.3. Definitions- och mätproblem

I en kunskapsöversikt som denna är det viktigt att framhålla att existerande skillnader mellan till exempel Brottsförebyggande rådets statistik och andra studier till viss del kan förklaras utifrån vetenskapliga metodologiska aspekter rörande definitioner och avgränsningar av vad som skall mätas. Föreliggande korta diskussion vill poängtera några allmänna vetenskapliga problem som är aktuella när det gäller att mäta och bedöma nivåer på främlingsfientliga handlingar och hatbrott.

För att kunna genomföra en vetenskaplig mätning av hög kvalitet är vi både beroende av pålitliga data och en klarhet när det gäller vad som skall mätas.² Det handlar om hur sociala fenomen som främlingsfientliga handlingar och hatbrott skall definieras. Förutom att vila på en vetenskaplig grund måste en definition också vara någorlunda accepterad av de som skall inkluderas i det som skall mätas (i detta fall trossamfundet och dess medlemmar). Utöver detta kriterium måste en definition också kunna omsättas (operationaliseras) i praktisk handling så att det som vi vill studera också kan ligga till grund för insamling av data som sedan kan mätas och vägas. Idealt skall även en definition kunna omsättas i en socio-politisk handling – det vill säga en åtgärd som i detta fall kan leda till ett konkret arbete mot främlingsfientliga handlingar och hatbrott gentemot trossamfund och dess medlemmar.

I tidigare studier av hatbrott med antisemitiska och islamofobiska motiv har det varit vanligt att definitionerna utgår från ett eller en kombination av tre perspektiv som har olika fokus.

- Fokus på attityder och uppfattningar hos (verkliga eller potentiella) förövare.
- Fokus på handlingar och beteenden.
- Fokus på upplevelser och känslor hos de som drabbas.

Medan det första perspektivet först och främst fokuserar stereotypa negativa attityder, uppfattningar och inställningar som finns gällande judar, muslimer, kristna eller religion i allmänhet, fokuserar det andra perspektivet endast på handlingar och beteenden som drabbar trossamfundets medlemmar och institutioner. Genom att framhålla handlingar framför tankar och åsikter blir det möjligt att dra en gräns mellan å ena sidan negativa attityder (men också okunskap och fördomar) som inte nödvändigtvis leder till antireligiösa dåd och å andra sidan de handlingar som faktiskt drabbar trossamfund och dess medlemmar. Trakasserier, våld och vandalisering kan vara exempel på sådana handlingar – dessa har troligen sin grund i fördomsfulla, negativa åsikter och attityder, men attityderna är inte i fokus för en sådan studie. Enligt det tredje perspektivet så är det varken förövarens tankevärld eller dennes handlingar som står i fokus; här är det istället offrets upplevelser och känsla av utsatthet, kränkning och oförrätt som är i fokus. Detta är kanske det vidaste perspektivet när det gäller att mäta främlingsfientliga handlingar och hatbrott.

Utan att fördjupa oss i vetenskapliga och metodologiska problem är det tydligt att ovan nämnda diskussion när det gäller definitioner och utgångspunkter har stor betydelse för vad som mäts, hur det mäts, samt den följande beskrivningen av sociala problem och utmaningar. Våra definitioner är oftast (om inte alltid) medvetet eller omedvetet baserade i en teori om hur vi uppfattar världen. Teorin

² Diskussionen i detta avsnitt bygger i huvudsak på Sander u.å. och Bleich 2011.

går före observationer (empirin) och det är våra teorier eller antaganden om världen som kommer att avgöra vad vi ser och vart vi skall rikta vår uppmärksamhet när vi går ut i ”verkligheten” (Gilje och Grimen 1993, 89).

Dessa frågor är viktiga att beakta när vi utvärderar och jämför tidigare studier av främlingsfientliga handlingar och hatbrott mot trossamfund och dess medlemmar i Sverige. På grund av olika utgångspunkter samt mer eller mindre explicita förklaringar av hur studier har genomförts och vad som inkluderats (dvs. hur det sociala fenomen man vill studera har definierats och operationaliserats) kan det ibland vara mycket svårt att jämföra graden och förekomsten av främlingsfientliga handlingar och hatbrott. Definitionsproblemen är giltiga även för hur polis- och rättsväsendet förstår och förhåller sig till främlingsfientliga handlingar och hatbrott (för en diskussion av dessa aspekter, se kapitel fem). Samtidigt som dessa problem påtalas är det dock viktigt att understryka att mängden av varandra oberoende studier på ett övertygande sätt visar att både intolerans och främlingsfientliga handlingar mot trossamfund och dess medlemmar är vanligt förekommande i Sverige.

3. HUR UPPELVER TROSSAMFUNDEN SITUATIONEN?

Det finns betydande skillnader i hur olika trossamfund i Sverige upplever och förhåller sig till frågan om främlingsfientliga handlingar. Skillnaderna beror bland annat på strömningar i samhället och samfundens medlemmars inställning till samhälleliga institutioner.

Detta kapitel baseras på publikationer och undersökningar av företrädare för religiösa samfund, SST:s hearingar med representanter för trossamfundet i samband med detta uppdrag, samt intervjuer med enskilda ytterligare företrädare.

3.1. SST:s hearingar med trossamfund

Den 16 och 17 juni 2014 anordnades hearingar i SST:s regi i Stockholm. Listor över deltagare samt en frågeguide är bilagda denna rapport. Synpunkter och erfarenheter från Judiska Centralrådet och judiska församlingar inhämtades senare under sommaren. I det följande sammanfattas de synpunkter som framfördes i tre övergripande teman. Trots att deltagarnas egna upplevelser och berättelser står i fokus i avsnittet nedan har vi valt att inte närmare beskriva enskilda händelser.

Vilka erfarenheter har samfundet av främlingsfientliga handlingar mot lokaler och individer?

DE MUSLIMSKA TROSSAMFUNDEN

Företrädare för muslimska organisationer uppger att islamofobiska handlingar och hot är mycket vanliga, inte minst mot kvinnor som bär slöja. Rädsla för att bli uthängd med bild, namn och adress på internet – vilket möjliggör personangrepp – kan göra det svårt att få folk att engagera sig i församlingsaktiviteter. Det händer att unga kvinnor hör av sig per e-post till församlingarna för att få teologisk vägledning: de önskar bära huvudduk men vet att det innebär ökade svårigheter i den svenska vardagen, därför undrar de om det finns tolkningar av islam som legitimerar att de inte bär slöja. Hot förekommer mot muslimska individer via telefon, e-post och sociala medier. Angreppen sägs gå i vågor som är kopplade till internationella kriser och konflikter samt svenska mediers rapportering om islam och muslimer.

Flera muslimska företrädare vittnar om att ”man vänjer sig” vid glåpord, klotter och negativ särbehandling i kontakt med servicepersonal och arbetsgivare. En liknande ”tillvänjning” rapporterades också av deltagare från flera andra trossamfund. Många muslimer har kommit att förvänta sig islamofobi i samhällets olika sektioner: det blir en del av vardagen. Ibland är det därför också svårt att avgöra vad som är en antimuslimsk handling, en allmän rasistisk sådan, eller ingetdera. Känslan av att vara utsatt för omfattande islamofobi uppges finnas hos muslimer i allmänhet.

Muslimska familjer med ursprung i Somalia uppges vidare vara särskilt rädda för att deras barn ska omhändertas av sociala myndigheter. Sådana omhändertaganden sägs ha skett på lösa grunder då till exempel lärare slagit larm om någon slags upplevd fara för barnen. Barnen har ”försvunnit” på väg till eller från skolan och föräldrarna får inte veta var de är. Detta upplevs av en del som islamofobisk diskriminering.³

Vid flera moskéer har man upplevt ett antal större och mindre attentat. Det handlar till exempel om skadegörelse, brandbomber, antimuslimskt klotter och kroppsdelar av gris som kastats på eller i lokalerna. Man upplever ett behov av vakter vid evenemang. En stor mängd hotfulla brev och telefonsamtal inkommer. Somliga företrädare för större moskéer säger att man inte talar ofta och öppet om detta i moskén för att inte skrämman upp församlingsmedlemmar.

DET JUDISKA SAMFUNDET

Ledande företrädare för och säkerhetschefer i judiska församlingar i Stockholm, Göteborg och Malmö vittnar om en ständig hotbild mot dem och deras medlemmar, med intensifiering i samband med våldsamma konflikter som involverar Israel. Människor utsätts till exempel för glåpord på gatan, klotter vid sina hem och fysiska attacker. Synagogor har drabbats av skadegörelse och gravplatser har skändats. Under materialinsamlingen sommaren 2014 pågick ett krig där israelisk armé angrep Gaza och militanta palestinska grupper besköt Israel med raketer. Ökad utsatthet i samband med detta krig framhölls i samtal med samtliga judiska representanter. Församlingsmedlemmar uppgavs ha talat om att lämna Sverige av rädsla för sin och familjens säkerhet. Judiska församlingars säkerhetschefer påtalar behovet av att vakta alla evenemang som anordnas.

Fotodokumentation har visats föreställande misstänkt eller hotfullt beteende av personer, både högerextrema och människor som förefaller ha ursprung i Mellanöstern, vid synagogor och judiska församlingslokaler i Stockholm och Malmö: denna dokumentation har kunnat lämnas vidare till polis. En transnationell dimension framträder också, då exempelvis en film som producerats av judiska församlingen i franska Toulouse om attentatet mot dem i mars 2012 används för att beskriva svenska judars utsatthet. Det finns en känsla av att ett liknande attentat lika gärna kan ske i Sverige.

KRISTNA SAMFUND OCH ANDRA RELIGIÖSA GRUPPER

Barn och ungdomar inom flera kristna kyrkor uppges vara utsatta för trakasserier i skolmiljön: vissa lärare placerar dem i ”heta stolen” genom att ifrågasätta deras tro inför klassen och mena sig kunna ”motbevisa” den. Det förekommer att barnen inte vågar berätta om sin religiösa identitet av rädsla för att bli retade, mobbade och ifrågasatta av såväl lärare som elever. Fördomsfull rapportering om respektive

³ En diskussion om detta problem återfinns längre bak i rapporten.

kyrkor i medier upplevs också som ett stort problem. Vidare förekommer fysisk åverkan. Bland annat nämndes attacker mot den syrisk-ortodoxa Mariakyrkan i Örebro samt att familjer i samma stad har fått sina religiösa statyer förstörda. Flera katolska kyrkor har också vandaliserats. Serbisk-ortodoxa kyrkan i Malmö attackerades för ett antal år sedan med brandbomber och har återkommande vandaliserats.

Ett särskilt problemområde uppges vara konvertiter från islam till kristendom. Samfund som rymmer konvertiter berättar att dessa blivit utsatta för misshandel, hot och trakasserier från sina landsmän och tidigare trosfränder, exempelvis personer på samma flyktingboende. Afghanistan och Iran nämns specifikt som länder där utsatta konvertiter har sin bakgrund. Det berättas att maskerade män har besökt kyrkor för att leta efter konvertiter, samt att ”spioner” med koppling till hemländerna fotograferar gudstjänster för att rapportera om apostater.

Ytterligare en dimension av konvertiternas problem rör kontakten med Migrationsverket. Eftersom konversion till kristendom kan innebära livsfara i flyktingarnas hemländer är det avgörande att Migrationsverkets handläggare får insyn i deras situation. Dock uppges att Migrationsverkets tolkar har bristande kompetens i religiös vokabulär, vilket ger en felaktig bild av konvertitens religiösa engagemang.⁴ Dessutom påstås att vissa muslimska handläggare på Migrationsverket motverkar konvertiters rätt till asyl och ger dem en sämre behandling på grund av att de lämnat islam.⁵

Religiösa samfund som varit minoriteter och upplevt förtryck i sina respektive hemländer med muslimsk majoritet lyfter fram en fortsatt förföljelse därifrån som huvudproblem snarare än svenskars främlingsfientlighet. Det talas om påtryckningar och infiltratörer från utländska ambassader i Sverige, hatisk propaganda av medier och ledande politiker i ursprungsländerna, samt trakasserier från personer med samma nationella bakgrund men annan religiös identitet i Sverige. Vidare nämns oro över hur den politiska utvecklingen i Mellanöstern, med dess sekteristiska inslag, kommer att påverka religiösa grupper i Sverige. Svenskar som deltar i jihadistisk väpnad kamp i Syrien nämns specifikt som ett orosmoment. Det uppges att Koptiska kyrkan i Sverige blivit telefonhotade av personer som säger sig representera ”al-Qaida”, vilket en gång ledde till att polisen avrådde från att fira en högtid då säkerheten inte kunde garanteras.

Sikhiska, buddhistiska och hinduiska barn och ungdomar sägs bli retade och trakasserade i skolan, framför allt av kristna och muslimska barn och ungdomar. Många skäms för att berätta vilken religion de tillhör. Vidare uppges sikh-templet i Tullinge ha attackerats och sikhiska busschaufförer trakasserats. På väg till och från högtider föredrar många att åka bil framför att resa kollektivt på grund av

⁴ Som exempel nämns att ”i söndags tog jag nattvarden” av tolken kan återges som ”i söndags drack jag vin och åt bröd”, vilket ger intrycket att konvertiten inte är närmre bekant med kristna ritualer och följaktligen inte är en ”riktig” konvertit.

⁵ För en fördjupad diskussion om hot i samband med konvertering samt en kommentar från Migrationsverket angående sådana ärenden, se kapitel fyra.

riskan för trakasserier. Kvinnor tycks vara mest utsatta. Ett hinduiskt tempel uppges två gånger ha blivit nedklottrat med hakkors jämsides uppmaningar att ”åka hem”. Hinduer och buddhister från Bangladesh, som har en muslimsk majoritet, uppges också uppleva fortsatta trakasserier från bangladeshiska muslimer i Sverige.

Hur hanterar samfunden upplevelser av främlingsfientliga handlingar?

Deltagarna i SST:s hearingar rapporterar en mycket utbredd upplevelse av att det inte är lönt att polisanmäla upplevda främlingsfientliga handlingar. Det sägs återkommande att polisen inte bryr sig eller inte tar berättelserna på allvar. Även Diskrimineringsombudsmannen (DO) sägs vara släpphänta eftersom de flesta anmälningar inte leder någonvart. Dessutom kan språket vara ett problem. Många har svårt att berätta detaljerat och specifikt om sina upplevelser på svenska och polisen uppges inte ombesörja att en kompetent tolk hjälper dem.

Hos många utsatta finns dessutom en motvilja mot att bli registrerade hos myndigheterna genom att upprätta en polisanmälan. Det uppges till stor del bero på negativa upplevelser av polis och myndigheter i olika ursprungsländer. Människor är rädda för repressalier och trakasserier. Många deltagare i SST:s hearingar uttalar sitt stöd för att öka andelen polisanmälningar, men menar att de inte kan tvinga sina medlemmar emot deras vilja eller rädsla.

Några försöker hysa in drabbade som behöver skydd hos sina församlingsmedlemmar, men det är utmanande både socialt och ekonomiskt. Gällande barn och ungdomar som är utsatta i skolan uppgav flera samfund att de försöker stärka deras kunskap och självkänsla, samt att hjälpa dem förstå att de inte är tvungna att svara på utfrågningar om sin religiösa tillhörighet.

Samtliga deltagare i SST:s hearingar uppger att deras samfundsmedlemmar troligen har bristfällig kunskap om lagstiftning gällande hatbrott samt liten eller ingen kontakt med Antidiskrimineringsbyråer, DO eller Brottsofferjouren (BOJ). Men samtalen med judiska representanter avviker på denna punkt. De judiska församlingarna talar i högre utsträckning om en god relation till polisen – i något fall med en särskild kontaktperson i den lokala polisledningen – även om de kraftigt efterfrågar större effektivitet i rättssystemet i form av fällande domar för antisemitiska hatbrott. De judiska församlingarnas säkerhetschefer uppger att de har som policy att polisanmäla allt: hotfull e-post, vandalisering, glåpord på gatan såväl som våldsamma attacker. Vidare uppmanar de regelbundet församlingsmedlemmarna att anmäla allt de utsätts för i egenskap av judar. Om enskilda personer inte vill eller vågar anmäla, gör församlingen det åt dem. I de judiska församlingarna finns det god kännedom om gällande lagstiftning men en frustration över polisens och rättsväsendets oförmåga att lagföra och fälla antisemitiska handlingar och hatbrott. Samtidigt som de flesta synagogor har säkerhetsutrustning har de judiska församlingarna höga kostnader för säkerhetsvakter och övervakningspersonal.

Vilka åtgärder vill samfunden se från andra aktörer för att motverka och förebygga dessa handlingar? Vad kan samfunden själva göra?

Många samfund betonar starkt betydelsen av att myndighetspersoner får ökad kunskap om religiositet och religiösa traditioner. Dock är det ibland oklart exakt vilken sorts kunskap om religion som myndigheter behöver för att förbättra sitt arbete med att motverka och förebygga hatbrott. Några muslimska företrädare talar om vikten av att myndigheter förstår vad islam "egentligen" säger. Kristna företrädare talar snarare om en upplevd "religionsblindhet" i Sverige, vilket inbegriper en oförståelse för eller ovilja att ta hänsyn till religiositet.

Det påtalas att "alla måste inte kunna allt" om specifika religiösa traditioner, men en generell kunskapshöjning önskas inom samhällssektorer där man har direktkontakt med religiösa individer och grupper. Vardagliga konkreta uttryck för religiositet betonas som särskilt viktiga att öka kunskapen om: böner, klädesplagg, måltider, högtider, osv. Därtill nämns bland annat att personal på flyktingboenden behöver bli medvetandegjord om konvertiters utsatthet. Vidare föreslås att polis- och journalistutbildningar borde innehålla större inslag om religion.

Flera samfund påpekar att de upplever regeringen som otydlig. De önskar tydligare ställningstaganden från ledande politikernas sida mot all slags främlingsfientlighet och diskriminering. Dessutom efterfrågas fokus på likabehandling samt en medborgarrörelse som inte enbart arbetar emot saker, exempelvis genom antirasism, utan också lyfter frågor kring vad för slags samhälle vi önskar.

En utbredd önskan är utökade kontakter mellan samfunden och berörda myndigheter, däribland polisen. Flera talar om att i utsatta bostadsområden, där många som tillhör invandrade religiösa samfund bor, möter man främst polisen i form av insatsstyrkor. Polisen identifieras därför med hot om våld och repression snarare än som en trygghet och partner i kampen mot upplevda trakasserier och orättvisor. Fler dialogpoliser med särskild kompetens efterfrågas för att öka kunskapen och förtroendet hos bägge parter. Vidare nämns att polisen bör skapa lättare vägar att kontakta dem och polisanmäla incidenter. Här kan språket vara en barriär för många. Kompetenta tolkar framstår som avgörande.

Flera samfund lyfter fram att de själva kan bjuda in polisen för samtal där bägge parter kan informera om sin verksamhet och sina förutsättningar. Samverkan med lokalsamhället, inte bara polisen, ses som positivt och något att utveckla. Ett par samfund berättar om öppet hus-verksamheter där såväl lokala myndigheter som boende i närområdet bjuds in till deras lokaler. Tanken är att det ska skapa ökade kontaktytor mellan samfundets medlemmar och lokalsamhället, vilket ska öka den ömsesidiga förståelsen och respekten för varandra.

En annan fråga som tas upp är att kunskapen om religionsfrihet och dess relaterade skyldighet att respektera religiös pluralism bör höjas bland till Sverige

nyanlända invandrare. En särskild sådan utbildning föreslås.⁶ SKR nämner att de inom kort publicerar ett skolmaterial om religionsfrihet. Flera kristna samfund påtalar en samhällelig och politisk flathet gentemot vissa muslimers upplevda intolerans mot andra religiösa grupper. Samtidigt behöver en del kristnas trakasserier av muslimer också lyftas. Ett öppnare debattklimat kring dessa frågor efterfrågas.

Företrädare för judiska församlingar menar att de redan gör mycket för att motverka hatbrott, bland annat genom deltagande i antirasistiska forum. De ställer sig positiva till konkreta samarbeten med andra grupper för att skapa gemensamma plattformar och bättre förutsättningar för ömsesidig respekt. Samtidigt uttrycker de en viss skepsis mot dialogmöten och samtal mellan olika grupperingar eftersom sådana samtal troligen inte har någon påverkan på de individer som utför hatiska och hotfulla handlingar. Istället förespråkas en strängare hållning från rättsväsendet och en kraftsamling från samhället i övrigt mot hat och hot mot religiösa grupper och individer. Vidare efterfrågas ökad förståelse för betydelsen av tillstånd för kameraövervakning vid religiösa lokaler, ökade resurser för övervakning, intensifiering av utbildning av polis, åklagare och domare om hatbrott (för att undvika benämningar som ”pojkestreck” och ”vandalism”). Judiska företrädare är också noga med att påpeka betydelsen av att det i offentligheten måste tillstås att hatet mot judar inte bara kommer från nazister eller högerextrema utan även från ”islamister”. I denna fråga upplever de judiska företrädarna att ”ingen vågar tala klarspråk”.

3.2. Samfundens egen dokumentation och undersökningar av utsatthet

Flera trossamfund i Sverige har på senare tid bemödat sig om att skaffa en större kunskap om församlingars och individers utsatthet för antireligiösa främlingsfientliga handlingar. Ett sätt att lyfta frågan – både internt och externt – är genom enkäter och rapporter. År 2012 släppte nätverket Svenska muslimer i samarbete en uppmärksammas alternativrapport till Sveriges 19–21 periodiska rapporter till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering (CERD). Rapporten byggde till stor del på den typ av material som redovisas i föreliggande rapportens nästa kapitel, nämligen myndighetsrapporter och forskning vid svenska universitet och högskolor. Ytterligare material som användes var medias rapportering om enskilda incidenter samt en intervju med en ledande företrädare inom IS.

⁶ SST har haft som särskilt regeringsuppdrag under 2013 och 2014 att bedriva utbildning om det svenska samhället och svensk lagstiftning, för religiösa ledare inom olika trossamfund. För mer information: <http://www.sst.a.se/sstsuppdrag/kompetensutvecklingfortrossamfundsledare.4.4c4b074714116b0cfa29f60.html> (hämtad 2014-10-09).

Svenska muslimer i samarbetsalternativa CERD-rapport innehöll bland annat följande rekommendationer av relevans i detta sammanhang: att etnicitet börjar inkluderas i Sveriges officiella befolkningsstatistik; en utredning om diskriminering av muslimer inom socialtjänsten; förändring av systemet med politiskt tillsatta nämndemän i Sveriges domstolar; en sanningskommission för att utreda effekterna av "kriget mot terrorismen" på muslimer i Sverige; en utredning av hur myndigheterna i orten Forserum misslyckats med att skydda den somaliska komuniteten på orten mot trakasserier; att regeringen avsätter resurser för muslimers säkerhet i likhet med dess satsningar på den judiska befolkningens säkerhet, med hänsyn tagen till den muslimska befolkningens större antal; att regeringen uppmärksammar den utsatthet för "hederskultur" inom sina familjer som konverterar till islam upplever genom vidare forskning på ämnet; öka stödet till lokala antidiskrimineringsbyråer.

Under 2014 har såväl IS som SKR, i samarbete och samråd med SST, samlat in ett enkätmaterial från sina medlemsförsamlingar. IS sammanställde under hösten en preliminär rapport baserat på enkäten (Ahmed 2014). Vidare genomförde ungdomsföreningen Sveriges unga Dharmis och Ashavaner en enkät år 2012 som fokuserade på upplevelser av mobbing på grund av etnisk eller religiös tillhörighet.⁷ De grundläggande resultaten från dessa enkäter kommer här att redovisas.

Islamiska samarbetsrådets rapport

"Säkerhet och krisberedskap i Sveriges moskéer"

Enkäten skickades våren 2014 ut till 147 föreningar varav 110 besvarade den (uppgifterna är hämtade ur Ahmed 2014). Enkäten fokuserar även på andra aspekter rörande föreningarnas lokaler och ledning såsom brandsäkerhet, trängsel och sanitära förhållanden. Ingen analys har gjorts av vilka föreningar tillhörande IS olika medlemsorganisationer som har svarat, eller på vilket sätt de olika organisationernas föreningar har svarat. Inte heller någon bortfallsanalys har gjorts.

TABELL 1: ANTAL OCH ANDEL MUSLIMSKA FÖRSAMLINGAR SOM RAPPORTERAT HOT I ISLAMISKA SAMARBETSRÅDETS RAPPORT

Typ av hot	Hot om våld	Hot om skadegörelse	Hot om mord	Hot om brand	Hot mot företrädare
Antal (procent)	21 (19 %)	22 (20 %)	8 (7 %)	8 (7 %)	47 (43 %)

⁷ Enkäten har redovisats i form av en Powerpoint-presentation (Sveriges unga dharmis och ashavaner 2012).

Totalt har 44,5 procent av föreningarna (49 stycken) angett att de mottagit någon slags hot. 19 procent (21 stycken) har mottagit hot om våld, 20 procent (22 stycken) hot om skadegörelse, 7 procent (åtta stycken) hot om mord respektive hot om brand. 43 procent (47 stycken) uppger att deras företrädare har hotats.

41 procent av föreningarna, eller 45 stycken, svarar jakande på en allmän fråga om huruvida de drabbats av skadegörelse. Men på en fråga om specifika former av upplevd skadegörelse svarar 28 procent (31 stycken) att de fått fönster sönderslagna, 23 procent (25 stycken) att de utsatts för klotter och 15,5 procent (17 stycken) att de fått sin dörr sönderslagen. IS rapport gör en poäng av att hela 66 procent av föreningarna, motsvarande 73 stycken, anger en specifik typ av upplevd skadegörelse, i kontrast till att 45 stycken föreningar svarar ja på den generella frågan om moskén har drabbats av skadegörelse. (Analysen förutsätter att föreningarna endast angett en typ av upplevd skadegörelse då de besvarat frågan.)

TABELL 2: ANTAL OCH ANDEL MUSLIMSKA FÖRSAMLINGAR SOM RAPPORTERAT SKADEGÖRELSE I ISLAMISKA SAMARBETSRADETS RAPPORT

Typ av skadegörelse	Sönderslagna fönster	Klotter	Sönderslagen dörr	Totalt
Antal (procent)	31 (28 %)	25 (23 %)	17 (15,5 %)	73 (66 %)

44,5 procent av föreningarna (49 stycken) anger att de har kontakt eller samarbete med polisen på orten, medan 38 procent (42 stycken) inte har det, nio procent (tio stycken) har angett ”vet ej” medan ytterligare tio föreningar inte har besvarat frågan. Rapporten innehåller tyvärr ingen analys av i vilken utsträckning de föreningar som upplevt hot och/eller skadegörelse i hög utsträckning också har kontakt eller samarbete med polisen.

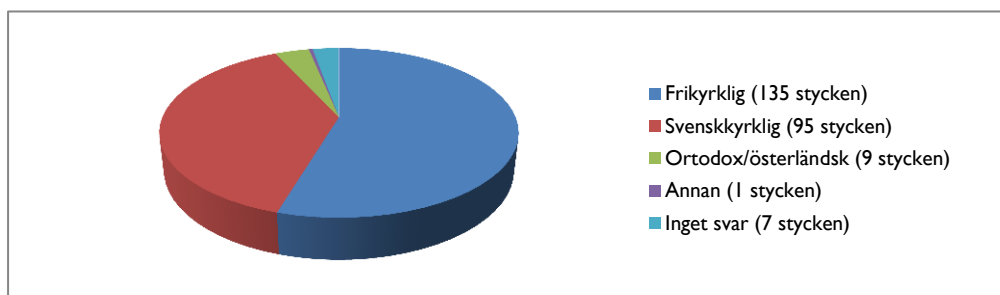
Gällande hot och skadegörelse mot moskéer identifierar IS ett antal behov. Först och främst menar IS att regeringen borde anslå ekonomiska medel för arbete med moskéers säkerhet. Vidare IS menar att de muslimska föreningarna behöver etablera kontakt med polisen. De behöver också installera övervakningskameror, säkerhetsdörrar, pansarglas, säkrare brevlådor samt larm med koppling till larmtjänst (Ahmed 2014, 44).

Sveriges kristna råds enkät till sina medlemsförsamlingar

I augusti 2014 skickade SKR, huvudsakligen via webben, ut en enkät som formulerats i samråd med SST till mer än 1600 församlingar av olika tillhörighet runtom i Sverige. Då enkäten stängdes för svar hade 247 svar inkommit, vilket representerar en låg svarsfrekvens om max 15 procent. Resultaten bör därför tolkas med mycket stor försiktighet. Siffrorna som redovisas här är rådata. Av de svarande

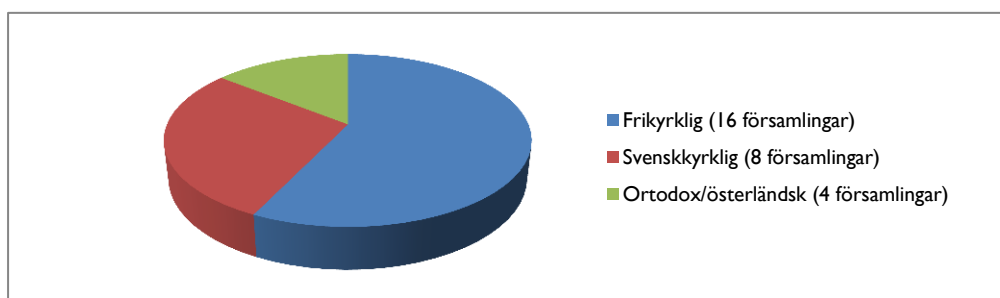
angav 135 församlingar sig vara frikyrkliga, 95 tillhörande Svenska kyrkan eller annan luthersk församling, nio stycken angav sig vara ortodox/österländsk, en ”annan” och sju besvarade inte frågan. Det kan noteras att ingen respondent angav sig representera en katolsk församling.

DIAGRAM 1: ANTAL SVARANDE FÖRSAMLINGAR UPPDELAT EFTER KYRKOFAMILJ

Av de 247 svarande församlingarna uppgav 74 stycken (30 procent) sig ha upplevt motstånd i form av vandalisering, nio stycken (knapp fyra procent) i form av våld mot medlemmar och 39 stycken (knapp 16 procent) i form av hotelser. Dock har endast 28 församlingar (elva procent) svarat ja på en mer specifik fråga om deras lokaler utsatts för ”kristofobiska/antireligiösa handlingar” (huvudsakligen skadegörelse/klotter). En möjlig förklaring är att den vandalisering som 74 församlingar rapporterar i hög utsträckning inte upplevs som kristofobisk/antireligiös utan som annan typ av vandalisering, till exempel så kallade ”pojkestreck”. Olika förståelser av termen ”kristofobiska/antireligiösa handlingar” kan också vara en bidragande orsak till avvikelsen. I enkäten citerades BRÅ:s definition av denna term. Av församlingarna som rapporterade utsatthet för kristofobiska/antireligiösa handlingar var 16 frikyrkliga, åtta svenskkyrkliga och fyra ortodoxa/österländska. Andelen ortodoxa/österländska församlingar var således överrepresenterad bland de utsatta församlingarna i relation till motsvarande andel respondenter, medan de svenskkyrkliga församlingarna rapporterade en lägre utsatthet jämfört med övriga utsatta kyrkofamiljer. 16 församlingar uppgav sig ha polisanmält incidenterna.

DIAGRAM 2: ANTAL SVARANDE FÖRSAMLINGAR SOM UPPLEVT KRISTOFOBISKA/ANTIRELIGIÖSA HANDLINGAR UPPDELAT EFTER KYRKOFAMILJ.

19 svarande församlingar (knappt åtta procent) uppger att deras representanter utsatts för kristofobiska/antireligiösa handlingar av olika slag: totalt rör det sig enligt respondenternas uppfattning om ett våldsbrott, sju ärekränkningar, fyra olaga diskrimineringar, tolv olaga hot/ofredanden, två hets mot folkgrupp och två ”annat”. Tre församlingar uppger att incidenterna har polisanmälts.

28 församlingar anger att vanliga medlemmar har utsatts för kristofobiska/antireligiösa handlingar, totalt fyra våldsbrott, nio ärekränkningar, fem olaga diskrimineringar, 17 olaga hot/ofredanden, sex hets mot folkgrupp och fyra ”annat”. Endast fem församlingar skriver att incidenterna polisanmälts. 61 församlingar (24,6 procent) upplever att konvertiter till kristendomen är mer utsatta än övriga församlingsmedlemmar genom påtryckningar från familj, släktingar och andra personer som tillhör konvertitens före detta religion.

Sveriges unga Dharmis och Ashavaners enkät

Denna enkät utfördes år 2012 av ungdomsorganisationen Sveriges unga Dharmis och Ashavaner, en Stockholmsbaserad förening för unga hinduer, buddhister, sikher, jainister och zoroastrier. Enkäten hade 93 respondenter i åldern 10–30 år. Resultaten har delats med SST av Sudhagar Raghupathy som genomfört enkäten och sammanställt dess resultat i en Powerpoint-presentation (Sveriges unga dharmis och ashavaner 2012). Frågorna fokuserade på om respondenterna blivit utsatta för mobbing, rasism och trakasserier som kunde antas höra samman med deras (verkliga eller förmodade) religiösa eller etniska tillhörighet. Av respondenterna var något fler pojkar/män än flickor/kvinnor. Av de svarande angav 62 att de var hinduer, 22 att de var sikher, fem stycken ”hindu och sikh”, tre stycken ”hindu och kristen” och 1 buddhist. 38 av respondenterna var bosatta i Botkyrka kommun. 29 av respondenterna, motsvarande 31,2 procent, angav att de blivit utsatta för mobbing: av dessa var 11 sikher och 18 hinduer. Vanligt var trakasserier genom glåpord och förlöjliganden i stil med ”Gandhi”, retning för hudfärg, bärande av turban eller en ”prick i pannan” (*bindi*), avvikande språk eller accent. Men även specifikt religiösa trakasserier rapporterades i form av kritik/trakasserier för att ”ni har tusen gudar”, ”ni tillber kor och apor”, eller anklagade för att vara polyteister, staty- och avgudadyrkare.

4. VAD FRAMKOMMER I TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR?

Uppgifter om utsatthet för antireligiösa handlingar och hatbrott finns utspridda i olika typer av publikationer, till exempel BRÅ:s hatbrottsstatistik, DO:s rapporter och årsredovisningar, FLH:s och internationella organisationers rapporter, samt övrig forskning vid högre lärosäten. I detta kapitel kommer utsattheten att presenteras så som den kommer till uttryck i dessa publikationer. Presentationen i den följande texten är uppdelad efter religiös tillhörighet.

På basis av den valda tidsavgränsningen, det vill säga perioden från år 2007 till och med år 2014, inkluderas till exempel inte en detaljerad redogörelse för Integrationsverkets rapporter (1999–2007). Samtliga rapporter från Forum för levande historia har inte heller inkluderats. Flera av dessa berör dock ämnet och i möjligaste mån har de inkluderats och refererats till när de har tillfört relevant fördjupning eller specialkunskap. Delar av dessa publikationer redogörs även för i senare års översiktsrapporter som fokuserat på islamofobi och antisemitism (DO 2013a; FLH 2011).

I en rad EU-barometrar om upplevelser av och uppfattningar om diskriminering ges en allmäneuropeisk bild av situationen liksom landspecifika siffror. De två senaste undersökningarna är från 2009 respektive 2012. Undersökningarna bygger på individuella intervjuer: i Sverige utfördes 1006 intervjuer år 2009, medan det år 2012 utfördes 1033 intervjuer. Undersökningarna uppvisar stora likheter men siffrorna för Sverige skiljer sig något åt. I hela EU liksom i Sverige angav mindre än två procent av befolkningen att de upplevt diskriminering på grund av religiös identitet under det senaste året – de som angett sig tillhöra en religiös minoritet är överrepresenterade bland de utsatta. (Denna vaga siffra är ändå markant högre än BRÅ:s uppskattade 0,3 procent som rapporterar utsatthet för hatbrott med antireligiöst motiv.) Men hela elva respektive 21 procent av de svenska respondenterna angav 2009 respektive 2012 att de bevittnat diskriminerande incidenter på grund av offrets verkliga eller förmodade religiös identitet (European Commission 2009, 105; European Commission 2012, 62ff). År 2009 sade sig 47 procent av de svenska respondenterna känna till antidiskrimineringslagstiftning, medan denna andel växt till 61 procent år 2012. Dock uppvisar de som tillhör religiösa minoritetsgrupper inte någon större tendens att känna till den aktuella lagstiftningen. Inte heller tidigare utsatthet för diskriminering ökar troligheten för att respondenten känner till lagstiftning mot diskriminering. Det som istället påverkar graden av kunskap är ålder, utbildningsnivå och grad av urbanisering (European Commission 2009, 35; European Commission 2012, 72ff).

Det kan även vara värt att notera svenska folkets attityder till religiositet och religionsfrihet. Samtidigt som den generella opinionen stadigt blir mer öppen till invandrare och deras religiositet, angav 13 procent av respondenterna i 2011 års riksrepresentativa SOM-undersökning att det är ”helt felaktigt” att invandrare ska ha rätt att fritt utöva sin religion (Demker 2013, 27). Det var en minskning jämfört med tidigare års undersökningar. I samma SOM-undersökning fanns en

fråga där respondenterna fick ange sin inställning till kristendom, buddhism, hinduism, judendom, islam samt ateism med hjälp av en skala från noll (mycket negativ) till tio (mycket positiv)(se tabell nedan som hämtats från Weibull 2012, 548). Endast kristendomen överväger positivt med 44 procent positiva attityder och 14 procent negativa. Islam skiljer ut sig som den religion som respondenterna har klart mest negativ attityd till: år 2011 är 50 procent negativa, nio procent är positiva. Siffrorna för inställningen till islam var likartade i undersökningarna 2005 och 2011, med en svag trend mot mer positiva attityder (1990 var inställningen till islam ännu mer negativ). Däremot hade inställningen till samtliga övriga religioner blivit mer negativ under samma period (Weibull 2012).

TABELL 3: INSTÄLLNING TILL FEM VÄRLDSRELIGIONER 2005 OCH 2011 (PROCENT)

	Positiv 2005/2011	Varken positiv eller negativ 2005/2011	Negativ 2005/2011	Summa procent 2005/2011	Antal svarande 2005/2011
Kristendom	48/44	43/42	9/14	100/100	1597/1491
Buddhism	25/26	54/49	21/25	100/100	1486/1486
Hinduism	14/14	60/56	26/30	100/100	1569/1486
Judendom	13/12	58/54	29/34	100/100	1562/1487
Islam	7/9	40/41	53/50	100/100	1578/1487
Ateism	-/18	-/56	-/27	101/100	-/1487

Kommentar: År 2005 fanns inte tillägget trosuppfattningar, liksom inte heller alternativet ateism. Svaren har markerats på en skala mellan 0 och 10, där 0 markerats som mycket negativ och 10 som mycket positiv. Positiv är definierat som värdena 6–10, varken positiv eller negativ som värde 5 och negativ som värdena 0–4.

Intressant nog kopierade FLH SOM-undersökningens fråga i dess studie av svenska skolelevers attityder och upplevelser som genomfördes år 2013. FLH kunde konstatera att ”svenska skolelever generellt har en neutral till positiv inställning gentemot samtliga religioner och trosuppfattningar”, samt att ”elever som är födda i Sverige och där båda föräldrarna är födda i Sverige är klart mer negativa till samtliga religioner” (FLH 2014, 69, 70).

BRÅ:s årliga Nationella trygghetsundersökning (NTU) inkluderar sedan 2012 en fråga om utsatthet för antireligiösa hatbrott. Eftersom frågan endast har ställts vid två undersökningstillfällen (åren 2011 och 2012), samt att antalet svarande är lågt, är det svårt att uttala sig om förändringar. Ändå kan det noteras att 0,4 respektive 0,3 procent av de tillfrågade uppger sig ha blivit utsatta för antireligiösa hatbrott under 2011 och 2012. I den senaste undersökningen motsvarar 0,3 procent 38 personer av 12 671 svarande (BRÅ 2014b, 16). Statistiskt motsvarar det ca 25 000 personer av Sveriges totala befolkning. Siffrorna kan jämföras med

de samlade identifierade anmälningarna av olika hatbrott för perioden 2009–2013 i tabellen nedan som bygger på uppgifter i BRÅ:s hatbrottsrapport för 2013 (BRÅ 2014a, 41).

TABELL 4: ANTAL OCH ANDEL ANMÄLNINGAR MED IDENTIFIERADE ANTIRELIGIÖSA HATBROTTSMOTIV, ÅREN 2009–2013

Motiv	2009 Antal/%	2010 Antal/%	2011 Antal/%	2012 Antal/%	2013 Antal/%	Förändr. jämf. med 2012, i %	Förändr. jämf. med 2009, i %
Antisemitiska	250/4	161/3	194/4	221/4	193/4	-13	-23
Islamofobiska	194/3	272/5	278/5	306/6	327/6	7	69
Kristofobiska och andra antireligiösa	147/3	119/2	179/3	258/5	321/6	24	118
Kristofobiska	134/2	97/2	162/3	200/4	191/3	-5	43
Samtliga motiv	5797/100	5139/100	5493/100	5518/100	5508/100	0	-5

Kommentar: För 2012 och 2013 är siffrorna uppskattade baserat på en urvalsundersökning.

4.1. Judiska personers och judiska församlingars utsatthet

Judars och judiska församlingars utsatthet för antisemitiska handlingar tar sig främst uttryck genom hot, hets mot folkgrupp och ärekränkning, snarare än som diskriminering. Forskning om antisemitism i Sverige har i hög utsträckning haft ett historiskt fokus. Nutida antisemitism har främst undersökts genom attitydundersökningar.

Några internationella studier under senare år innehåller uppgifter om antisemitiska attityder och handlingar i Sverige. Den amerikanska organisationen Anti-Defamation League har utfört en enkät i drygt 100 länder för att kunna jämföra utbredningen av antisemitiska attityder globalt (Anti-Defamation League 2014). Sverige fanns enligt de uppställda kriterierna vara det land med lägst andel antisemitiska attityder i Västeuropa (fyra procent). Liksom många andra attitydundersökningar är dock studien behäftad med metodologiska problem och svårigheter.⁸

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) sammanställde år 2013 en rapport om självdefinierade judars utsatthet för diskriminering och hatbrott i åtta medlemsländer, däribland Sverige (FRA 2013). Själva undersökningen, en webbaserad enkät, genomfördes i september och oktober 2012. Rapportens

⁸ Detta har diskuterats på SKMA:s blogg (Svenska kommittén mot antisemitism 2014a).

förtjänster och svagheter har kommenterats av SKMA, som pekar på tre huvudproblem med den: 1) att rapporten inte utgår från ett representativt urval av respektive lands judiska befolkning – siffrorna kan därmed ha bli högre än vad ett representativt urval skulle visat; 2) att rapporten saknar relevant jämförelsematerial att stämma av respondenternas upplevelser mot; 3) att det inte är tydligt vilka incidenter som har kategoriserats som antisemitiska (Svenska kommittén mot antisemitism 2013). Trots dessa problem visar rapporten att många europeiska judar upplever en påtaglig utsatthet för ökande antisemitism – även om en ökning inte kan beläggas genom FRA:s studie. Studien frågade också efter respondenternas personliga utsatthet för trakasserier eller attacker, både verbala och fysiska. 22 procent av de mellan 400–800 respondenterna i Sverige menade sig ha upplevt någon form av incident under de senaste tolv månaderna, lika många rapporterade att familjemedlemmar eller nära vänner utsatts, medan 26 procent angav att de bevittnat andra judar bli utsatta under samma tidsperiod (FRA 2013, 29ff). 34 procent av de svenska respondenterna angav att de ”alltid” undvek att bära kläder eller symboler som var specifikt judiska – detta var den högsta andelen i studien (s. 36), medan 18 procent sade sig ha övervägt att emigrera från Sverige av säkerhetsskäl (s. 37). Fem procent av de svenska respondenterna angav att de utsatts för våld eller hot om våld under de senaste tolv månaderna, medan åtta procent angav att det hänt under de senaste fem åren; unga respondenter är särskilt utsatta (s. 42f). 21 procent av de svenska respondenterna hade upplevt någon form av trakasserier under det senaste året, medan siffran var 33 procent för den senaste femårsperioden (s. 44). Viktigt att notera är en låg benägenhet att anmäla incidenter till polis eller någon annan organisation: anledningen till detta var främst upplevelsen av att inget kommer hända eller förändras som följd av en polisanmälan (s. 50). (Detta kan för övrigt kontrasteras med de judiska församlingarnas säkerhetschefers uttalanden om att de ”anmäler allt”).

Henrik Bachners idéhistoriska avhandling om antisemitism i Sverige efter 1945, som först publicerades 1999, kompletterades 2004 med ett efterord om antijudiska drag i svensk Mellanösterndebatt efter 2000 (Bachner 2004). Enligt Bachner utgör debatten kring Mellanöstern en viktig kontext för antisemitiska uttryck i svensk offentlighet, trots att det stora flertalet inlägg och debattörer inte har antijudisk karaktär. Att denna beskrivning är aktuell ännu kan illustreras med hjälp av SKMA:s dokumentation av antisemitiska kommentarer till Stefan Löfvens Facebook-inlägg angående kriget i Gaza sommaren 2014 (Svenska kommittén mot antisemitism 2014b). Bland dessa förekom bland annat hyllningar av Hitlers och Nazitysklands utrotande av judar, antisemitiska konspirationsteorier och grovt avhumaniserande tal om judar.

Sveriges officiella hatbrottsstatistik har specificerat anmälda hatbrott med antisemitiskt motiv under längre tid än övriga antireligiösa motiv. År 2006 tog BRÅ över ansvaret för hatbrottsstatistiken från Säpo. En ökning i antalet anmälningar med antisemitiska motiv kan ses från år 2008 och framåt. I

statistiken för 2013 presenterar BRÅ jämförelser tillbaka till år 2009, då det hittills högsta registrerade antalet anmälningar (250) med antisemitisk motivbild inkom (BRÅ 2014a, 41). Åren 2010–2012 låg antalet mellan 161 och 221. År 2013 inkom 193 polisanmälningar med misstänkt antisemitiskt motiv. Skillnaderna mellan olika år är relativt stora, vilket är att vänta då siffrorna statistiskt sett är låga. BRÅ påpekar att utvecklingsnivån är känslig för enskilda händelser eller insatser.⁹ De vanligaste brottstyperna för anmälda antisemitiska hatbrott år 2013 var hets mot folkgrupp (48 procent), olaga hot (32 procent) och ärekränkning (tio procent). Även tidigare år har dessa brottstyper, tillsammans med skadegörelse/klotter, varit de vanligaste. Siffrorna för hets mot folkgrupp var år 2013 de högst noterade hittills.

Det vanligaste vid antisemitiska hatbrott är att en person utsätts, dock utan fysisk kontakt, alternativt att brottet utförs via internet eller e-post. Utöver hotfulla och hatiska brev kan det t.ex. handla om att personer i förbipasserande bilar ropar okvädingsord eller på annat sätt angriper individer. Flest anmälda antisemitiska hatbrott ägde rum på allmän plats (24 procent), följt av internet (22 procent) och hemmet (18 procent). Endast fyra procent av 2013 års anmälda antisemitiska hatbrott skedde på en religiös plats, vilket avviker från åren 2008–2012 då denna andel utgjort 8–12 procent. Andelen personuppklarade anmälningar år 2013 var två procent. BRÅ förklarar termerna ”personuppklarade” respektive ”tekniskt uppklarade” enligt följande:

Med personuppklarade menas att en person knutits till brottet genom åtalsbeslut, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. [...] Med tekniskt uppklarade menas att beslut har tagits om att avsluta utredningen, exempelvis på grund av att gärningen inte utgör ett brott, spår saknas för att kunna utreda vidare eller för att den misstänkta personen är under 15 år och därmed inte straffmyndig. (BRÅ 2014a, 10)

En låg andel personuppklarade anmälningar gäller för hatbrott överlag, i synnerhet för de motiv där en hög andel obekanta gärningsmän förekommer i kombination med att många anmälningar berör brottstyper som traditionellt är svårutredda (BRÅ 2014a, 71–76).

FLH har publicerat flera publikationer som berör attityder till judar (Bachner och Ring 2005; Ring och Morgentau 2004). De rapporter som ryms inom föreliggande rapports tidsavgränsning är två studier av gymnasieungdomars attityder som utförts läsåren 2009/2010 respektive 2013/2014. Den första studien visar att bland de tillfrågade 4674 gymnasieungdomarna hade 28,4 procent en positiv inställning, 53,1 procent en ambivalent inställning till samt 18,6 procent en negativ inställning till judar (FLH 2010, 33). De totalt 7 procent av respondenterna som uppgivit sig vara muslimer, motsvarande 327 elever, hade en mer negativ inställning till judar än övriga elever, samtidigt som elever som

⁹ Med tanke på det utdragna och blodiga Gazakriget under sommaren 2014 och den relaterade ökningen av hot och attacker som de judiska församlingarna vittnat om, samt säkerhetschefernas policy att anmäla allt, är det troligt att BRÅ i 2015 års rapport kommer att redovisa ett relativt högt antal anmälningar med antisemitiskt motiv för 2014.

uppgav sig ha en vän inom en utsatt grupp var mer positivt inställda till denna grupp (FLH 2010, 35f).¹⁰ Genom en fördjupad analys av FLH:s enkäter till gymnasieungdomar åren 2003 och 2009 har Pieter Bevelander, Mikael Hjerm och Jenny Kiiskinen visat att religiös identifikation har betydelse för graden av antisemitism som uttrycks. Icke-religiösa instämmer i lägre utsträckning med antisemitiska påståenden än de som identifierar sig som kristna eller muslimer. Muslimer instämmer i högre grad än andra grupper i antisemitiska påståenden. Medan graden av antisemitism överlag har minskat mellan 2003 och 2009 har den istället ökat hos den grupp som identifierar sig som muslimer (Bevelander, Hjerm och Kiiskinen 2013).

FLH publicerade en ny rapport, *Tid för tolerans*, i oktober 2014. Rapporten byggde på en omfattande enkät som besvarades av 7391 skolelever under år 2013. Den följde upp många av frågorna från de liknande studierna 2003 och 2009 och kunde därmed visa trender och utvecklingsmönster i svenska ungdomars attityder och upplevelser. De negativa attityder som uppvisades gentemot judar sammanföll i stor utsträckning med negativa attityder gentemot muslimer (FLH 2014, 49). Dessutom visade studien att en negativ inställning till judendom sammanföll med en negativ attityd till judar; synen på religionen var följaktligen relaterad till synen på dess utövare (FLH 2014, 71).

Antisemitiska uttryck på internet har belysts i några svenska publikationer. David Lagerlöf fokuserar i ett antologikapitel från 2006 på antisemitiska och islamofobiska yttringar på ”främlingsfientliga, rasistiska och nazistiska webbplatser” (Lagerlöf 2006). Judarna beskrivs i Lagerlöfs material som de yttersta konspiratörerna som styr media och politik bakom kulisserna. Mattias Ekman ger i en rapport från Statens medieråd år 2013 en uppdaterad bild av antisemitismen (jämte andra rasistiska yttringar) på webbplatser i den rasideologiska miljön i Sverige (Ekman 2013). I samma rapport diskuterar även Simon Stjernholm kort antisemitiska uttryck på några svenska muslimska webbplatser (Stjernholm 2013).¹¹

Ett mer personligt perspektiv på judars utsatthet finns i en av Integrationsverkets antologier där Susanne Nylund Skog skrivit en artikel som bygger på 20 intervjuer med unga judar (18–30 år) i Sverige (Nylund Skog 2006). En rädsla för muslimer och araber i Sverige kommer fram hos de intervjuade. Även om endast två av de intervjuade säger sig ha utsatts för antisemitism i Sverige har samtliga mött fördomsfullhet och stereotypa uppfattningar om judar. Många exempel på vardagsrasism tas upp: någon som skriker att judar bara roffar åt sig; ett ”gäng araber” som spottar varsin loska på marken mot två judiska killar; en elev vid arbete som lärarvikarie som frågar ”är du jude?”, följt av ”Heil Hitler!”. Händelser i vardagen som blir så inarbetade hos de intervjuade att de till slut förväntas. De genererar en tveksamhet inför att bära synliga symboler. Men

¹⁰ Rapporten diskuterar även en rad andra möjliga orsaker till attityder, däribland undervisningens innehåll, skolmiljön, intresse för samhällsfrågor och föräldrarnas utbildningsnivå.

¹¹ Antisemitism på svenska muslimska webbplatser har även ägnats uppmärksamhet i Tossavainen 2003.

samtidigt vittnar flera intervjuade om att de, trots att de bär synlig davidsstjärna i halsband, inte utsatts för något. Intervjupersonerna visar prov på en sorts invand riskmedvetenhet, en beredskap att uppfatta fara och hot med anledning av att vara judar. Ett par av de intervjuade som invandrat till Sverige från Israel påpekar att de mött diskriminering i egenskap av ickesvenskar, men inte på grund av deras judiskhet.

Även i en rapport om självupplevd diskriminering som DO beställt av TNS SIFO nämns individuella judiska personers utsatthet. En person sade sig ha fått höra av en kollega från Libanon att ”jag borde gå med i Hamas och bomba dig” (Fridenäs, Christiansson och Holmberg 2010, 68). Återkommande möten med fördomar om att judar har mycket pengar och är snåla nämndes också i studiens intervjuer.

Slutligen kan nämnas att en grupp forskare vid Malmö högskola, inkluderande Anders Wigerfelt, Berit Wigerfelt och Pieter Bevelander, för närvarande arbetar med ett projekt om hatbrott i Skåne. En intervjubaserad artikel som fokuserar på antisemitiska hatbrott i Skåne är för närvarande under bearbetning.

4.2. Muslimska personers och muslimska församlingars utsatthet

Att döma av den tillgängliga litteraturen är muslimer (verkliga eller förmodade) den religiöst definierade grupp som är mest utsatta för diskriminering och andra hatbrott i dagens Sverige. Det finns också fler studier som dokumenterar muslimers utsatthet jämfört med övriga grupper. Noteras bör att det återkommande påpekas i den genomgångna litteraturen att det för muslimer finns en betydande överlappning mellan motiv som rör etniskt ursprung (t.ex. afrosvenskar) och muslimsk identitet: med andra ord finns det sannolikt en betydande andel diskriminering och hatbrott mot muslimer registrerat i statistiken under rubriker som ”etnisk diskriminering” och ”afrofobiska hatbrott”. Muslimer drabbas alltså inte bara av explicit islamofobiska uttryck utan även av mer generellt främlingsfientliga yttringar (se t.ex. Kalonaitye, Kawesa och Tedros 2007, 50). I denna rapport fokuseras uppgifter om explicit islamofobiska yttringar.

Det finns flera svenska publikationer som varit tongivande i synen på och debatten kring islamofobi i Sverige. Flera av dessa är huvudsakligen studier av inflytelserika diskurser och politiska skeenden och innehåller därför i liten grad dokumentation av konkret, faktisk utsatthet för hatbrott med islamofobiska motiv (Gardell 2010; Malm 2009). DO har i ett pågående projekt rörande muslimers utsatthet för diskriminering låtit sammanställa en forskningsöversikt som samlar och sammanfattar forskning i ämnet vid svenska högskolor och universitet under åren 2003–2013 (DO 2013a). Rapporten är en god utgångspunkt för den som vill orientera sig om forskningsläget. Klas Borells kunskapsöversikt om islamofobiska fördomar och hatbrott är också en ingång till ämnet (Borell 2012).

BRÅ:s hatbrottsstatistik för 2013 visar att de flesta anmälda hatbrotten med antireligiöst motiv 2009–2013 är de islamofobiska – med undantag för 2009 då fler anmälningar om antisemitiska hatbrott lämnades (BRÅ 2014a, 41). Dock är den uppåtgående trenden för anmälningar av ”kristofobiska och andra antireligiösa” hatbrott starkare (+ 24 procent sedan 2012, + 118 procent sedan 2009) än de islamofobiska (+ sju procent sedan 2012, + 69 procent sedan 2009). Något som komplicerar bilden är att ”brott som sker mellan sunni- och shiamuslimer och där ett av motiven bedömts vara den religiösa trosuppfattningen redovisas istället under ’andra antireligiösa hatbrott’” (BRÅ 2014a, 78). Dessutom anser BRÅ det troligt att den allmänt främlingsfientliga motivkategorin ”innehåller anmälningar som vid ytterligare utredning skulle kunna visa sig vara islamofobiska” (BRÅ 2014a, 78). Under 2013 identifierades 327 uppskattade anmälningar av hatbrott med misstänkt islamofobiskt motiv. De vanligaste brottstyperna är olaga hot/ofredande, hets mot folkgrupp, våldsbrott och ärekränkning. Vanligast är att brotten sker direkt mot person men utan fysisk kontakt, ofta på allmän plats, offentliga transporter eller på internet. Andelen personuppklarade brott år 2013 var tre procent.

En enkät som besvarades av 105 svenska muslimska församlingar visade att 40 procent av församlingarna hade drabbats av ”kriminella former av motstånd (våld, hot, vandalisering, inbrott etcetera)” (Borell och Gerdner 2010, 35). Dessa händelser kunde sammankopplas med olika situationer då islam gjorts synligt i lokalsamhället, främst genom internationella händelser bortom svenska muslimers kontroll samt förändringar rörande en församlings eller bönelokals synlighet och närvaro. Motståndet förekom framför allt i små kommuner med många utrikes födda.

Liksom gällande antisemitism finns det flera attitydundersökningar när det gäller islamofobi. En rad undersökningar har visat att antimuslimska attityder är utbredda i Sverige. En årlig attitydundersökning som utförts av forskare vid Uppsala universitet sedan 2005 (sedan 2013 vid Högskolan i Gävle) är Mångfaldsbarometern. Senare års undersökningar visar att befolkningsandelen som hyser extremt negativa attityder till invandrare ”under alla omständigheter” ligger relativt stabilt på knappt sex procent (Mella, Ahmadi och Palm 2013, 5, 62). Men andelen som är extremt negativa till alla former av muslimska slöjor, vilket forskarna bakom Mångfaldsbarometern anser är en indikation på graden av islamofobi i Sverige, uppgick till hela 20 procent av 2012 års 1000 respondenter (Mella och Palm 2012, 7; Mella, Palm och Bromark 2011, 5).

FLH:s undersökning av gymnasieungdomars attityder läsåret 2009/2010 visade att 29,6 procent hyste positiva, 51,7 procent ambivalenta samt 18,7 procent negativa attityder till muslimer, procentandelar som låg mycket nära attityderna gentemot judar i samma undersökning (FLH 2010, 33). I FLH:s senaste studie framkommer att ”av de elever som är religiöst troende muslimer anger tio procent att de utsatts för kränkningar eller hot som de förknippar med sin religion” (FLH 2014, 48). Attityden till muslimer samvarierar i hög grad med

attityden till judar, vilket även påpekades i avsnittet om judars utsatthet ovan. Vidare uppvisade elever med svensk bakgrund ”mer negativa inställningar till invandring och invandrare samt muslimer jämfört med elever med utländsk bakgrund” (FLH 2014, 53). Samtidigt skriver FLH att:

Vi kan konstatera att utvecklingen går åt att svenska skolungdomar blir mer öppna till att slöjor existerar i offentligheten. I vår undersökning från 2013 anser 60 procent av eleverna att det ska vara tillåtet att bära slöja i TV. Motsvarande andel år 2003 uppgick till 23 procent. Samtidigt har andelen som motsätter sig detta förslag minskat, medan andelen som är tveksamma eller neutrala är konstant. Andelen som inte instämmer med påståendet uppgår till 23 procent i 2013 års undersökning. (FLH 2014, 67)

Ytterligare ett relevant resultat är att, i likhet med synen på judendom och judar, så sammanfaller en negativ syn på islam med en negativ syn på muslimer. Sambandet är starkare för islam och muslimer, vilket tolkas som att ”möjligtvis är den religiösa aspekten extra betydelsefull när vi talar om intolerans mot muslimer” (FLH 2014, 71).

Det finns ett mindre antal studier som påvisar att anti-muslimska uppfattningar också återfinns bland kristna grupperingar i Sverige. Fientligheten som dokumenterats återfinns inom dels evangelikala eller pingstkyrkliga grupper (ett problem som även nämndes av en pingstkyrklig representant vid SST:s hearing), dels inom ortodoxa grupper (t.ex. assyrier/syrianer). I sin studie ”*Vem är min nästa?*” *Bilden av islam och muslimer i den kristna nyhetstidningen Världen idag* visar Kristian Steiner (2010) bland annat att islamkritiska föreställningar också återfinns bland evangeliska kristna rörelser i Sverige. Frågor som rör religionsdialog och polemik mellan kristna och muslimer i världen och i Sverige diskuteras även i David Westerlunds bok *Islam eller kristendom? Nutida polemik och konflikt mellan kristna och muslimer* (2009). Problematiken med en del kristnas fientlighet mot muslimer har också behandlats och debatterats i medier, däribland Expo och tidningen Dagen (Poohl 2009; Hammarström, Lundberg och Steiner 2012; Swärd och Gustavsson 2012).

Muslimers utsatthet för diskriminering har dokumenterats inom flera verksamheter och samhällssektorer. En studie av diskriminering på bostadsmarknaden som DO lät göra 2010 fann genom metoden praktikprovning att:

Människor som söker eller avser att köpa bostad riskerar att behandlas sämre i de fall dessa uppfattas som romer, muslimer, personer med funktionsnedsättning eller homosexuella. [...] Även de testpersoner som agerade muslimer i studien, upplevde en oro och ett misstänkliggörande i flera av tillfällena. (DO 2010, 8f)¹²

Många av de till DO inkomna anmälningarna om upplevd diskriminering på grundval av religion berör rekryteringsärenden på arbetsmarknaden. DO har även

¹² Se även DO 2013a, 33f.

lätit göra en forskningsöversikt specifikt om rekrytering: (DO 2012a). I DO:s beställda forskningsöversikt om islamofobi sammanfattas forskning som indikerar att ”arbetsgivare systematiskt väljer bort personer som är äldre, icke-europeer, muslimer eller judar” (DO 2013a, 30). Studier visar att människor med arabisk klingande namn med motsvarande meriter har lägre chanser att bli kallade till intervju än personer med svensk klingande namn, samt attityder hos arbetsgivare om att personer med arabisk klingande namn skulle vara mindre produktiva på arbetet än personer med svensk klingande namn (DO 2013a, 29, 31). I en annan av DO:s rapporter påtalas att patienter i kontakt med vården möter fördomar som gäller generaliseringar av deras tänkta kulturella tillhörighet: ”Det kan yttra sig i att patienter som bär sjal får stå till svars för olika uttolkningar av islam” (DO 2012b, 23).

I en rapport om självupplevd diskriminering som DO beställt av TNS SIFO talar muslimer om att de blir bemötta med misstänksamhet. De måste vara ”extra snälla” för att visa att de inte är som ”alla andra” muslimer i folks stereotypa fördomar, det vill säga ”bidragstagare och terrorister”. En kvinna som burit slöja i hela sitt liv för att efterlikna sin mormor berättar att hon blev mobbad under skolgången och flera gånger blivit fysiskt påhoppad i arbetslivet på grund av slöjan (Fridenäs, Christiansson och Holmberg 2010, 63). Många muslimer känner sig personligt utpekade för saker som händer på andra sidan jordklotet. I mataffärens kö där en tidnings framsida visade en bild på Usama bin Ladin säger sig en person ha fått frågan ”känner du honom?” (Fridenäs, Christiansson och Holmberg 2010, 69).

DO har satt samman en förstudie till det pågående projektet om att synliggöra diskrimineringen av muslimer, ett internt kunskapsunderlag som delats med SST efter förfrågan. I förstudien sammanfattas hur DO möter muslimers diskriminering. Där konstateras att:

Samtliga av DO:s domar och förlikningar utifrån diskrimineringsgrunden religion eller annan trosuppfattning under perioden 2009–2013 har ett samband med just islam. De flesta av dessa [totalt 18] ärenden rör arbetslivet och många rör kvinnor som missgynnats på grund av att de bär huvudduk. [...] Störst andel ärenden – åtta stycken – rör kvinnor som diskriminerats på grund av att de bär huvudduk, men ärendena berör också andra former av religiös utövning såsom att be bön, inte skaka hand med motsatt kön, bära skägg och inte äta fläsk. Ett ärende aktualiserar hur muslimer drabbades av anti-terrorregler då deras muslimska namn förväxlades med namn på internationella sanktionslistor. (DO 2013b, 2, 15)

Muslimer utgör också en klar majoritet av inkomna individanmälningar 2010–2012, men merparten har avslutats då DO bedömde att diskriminering inte kunnat styrkas. DO skriver vidare:

Siffrorna visar hur sammanvävd etnisk tillhörighet är med religion när det handlar om islamofobi. Många som anmäler etnisk tillhörighet lägger till religion eftersom de tror att omgivningen förmodar att de är muslimer. I den kategorin finns alltså både troende muslimer och de som förmodas vara muslimer. (DO 2013b, 12)

Dessutom nämns att DO i möten med sin referensgrupp med muslimska organisationer återkommande uppmärksammas på upplevd diskriminering i kontakt med socialtjänsten. Ett av förstudiens åtgärdsförslag är ett mindre forskningsuppdrag under 2014 samt kontakt med Socialstyrelsen för att få mer fakta kring omhändertagande av barn i muslimska familjer (DO 2013b, 26). Detta fenomen förknippades i SST:s hearing med företrädare för muslimska trossamfund särskilt med somaliska familjer. I journalisten Per Brinkemos bok *Mellan klan och stat: somalier i Sverige* (Timbro, 2014) nämns protester som anordnats i samband med enskilda omhändertaganden av barn (Brinkemo 2014). Brinkemo uppskattar dock att problemet i grunden inte handlar om att somalier är muslimer, utan om den generellt sett ringa erfarenhet av och tilltro till myndigheter som finns bland somalier i Sverige. I kombination med förekomsten av uppfostringsmetoder som avviker från svensk lagstiftning kan detta, enligt Brinkemo, orsaka konflikter med socialtjänsten som upplevs som diskriminerande.¹³

Frågan berörs även i nätverket Svenska muslimer i samarbets alternativa CERD-rapport. Där konstateras att det inte finns tillräcklig forskning för att säga något med säkerhet, men att det är ”quite possible that Muslims are systematically being discriminated against by the social services” (Swedish Muslims in Cooperation 2013, 16). Några enskilda fall tas i rapporten som exempel, inklusive ett fall som DO drev till domstol där en kommun dömdes för etnisk diskriminering: en tioårig flicka hämtades av polis i skolan och utsattes mot sin vilja för en gynekologisk undersökning på grund av misstankar om att hon blivit könsstympad. Misstankarna var endast grundade på familjens etniska bakgrund.¹⁴

En särskild kategori av utsatthet som ägnats visst intresse är den som drabbar kvinnor med huvudduk. Johanna Sixtensson genomförde år 2008 intervjuer med 19 slöjbärande muslimska kvinnor i Malmö om deras upplevelser av bemötande i offentliga rum. Kvinnorna berättade om många erfarenheter av både direkta påhopp/kränkningar och mer svårbestämbara eller svårtydda förhållningssätt och bemötanden. Sixtensson skriver att något som ”visade sig tydligt under hela intervjuarbetet, är att kränkningar och påhopp verkar ha blivit en del av vardagen för många av kvinnorna” (Sixtensson 2009, 34). Samma intervjumaterial har även analyserats av Carina Listerborn (Listerborn 2010). I en tidigare enkätstudie av 90 slöjbärande muslimska kvinnor framkom att en majoritet, 62 kvinnor, känt sig sämre behandlade på grund av huvudduken de senaste två åren, tolv kvinnor tidigare än så, och tio kvinnor inte alls (Englund 2006). Drygt hälften svarade att de blivit trakasserade på grund av slöjan: på arbetet, på gatan eller i skolan/på universitetet. 40 kvinnor uppgav att de ombetts att ta av sig slöjan i olika situationer. Dock hade endast elva kvinnor anmält trakasserier till någon instans i stil med facket, DO eller polisen. ”15 personer har svarat att de inte litar

¹³ Personlig e-post från Per Brinkemo, 31 juli 2014.

¹⁴ Fallet beskrivs av DO på deras webbplats: <http://www.do.se/sv/Om-DO/Forlikningar-domstolsarenanden/Dom-Uppsala-kommun/> (hämtad 2014-10-23).

på myndigheter, medan 14 personer har svarat att de inte känner till lagen, 5 personer har svarat att de inte blivit behandlade sämre, 4 känner inte till DO, 2 har svarat att de inte orkar” (Englund 2006, 66).

En nyutkommen rapport om somalier i Malmö som publicerats av Open Society Foundations anknyter till de särskilda problemen för kvinnor med muslimsk klädsel:

Participants seemed to view Somali nationality as a resource for finding a way into Swedish society, while religion hardly plays any such role. A mosque is not a place to find a job. Religion could rather – through discrimination – make it harder to get a job, especially for women dressed in a traditional Muslim way. [...] Somali civil society interviewees were generally cautious in identifying discrimination as a barrier to integration. [...] Some participants believed that discrimination is linked to negative perceptions of their religion, and furthermore: “We are asked how will you be able to work in those clothes?” But it is not the clothes that are going to work, it is us and our religion and culture need to be able to come with us. [...] Sweden says that it has freedom of religion but we have not seen it yet, they say that we are free to practise our religion but we are not, it is just on paper. (Open Society Foundations 2014, 57, 60f)

Även om flera intervjupersoner är försiktiga med att ”skylla på” diskriminering för att förklara problem, till exempel arbetslöshet, vittnar rapporten om konkreta orättvisor som drabbar personer med somalisk bakgrund.¹⁵ Detta kan ses som ett exempel på flytande gränser mellan etnicitet, främlingsfientlighet och religion.

Andra typer av forskningspublikationer ger ytterligare exempel på hur muslimer, oavsett om de är religiöst engagerade eller inte, drabbas av islamofobisk vardagsrasism (se t.ex. Otterbeck 2010). Islamofobiska uttryck på internet har även det exemplifierats och analyserats i flera publikationer – detta är ett mycket omfattande fenomen som endast dokumenterats i ringa utsträckning (Larsson 2007; Enstedt och Larsson 2013). David Lagerlöf diskuterar i en artikel hur islamofobiska tankar kring muslimsk kolonisation av Europa uttrycks på nätet (Lagerlöf 2006). Mattias Ekman ger i sitt kapitel i Statens medieråds rapport om våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet exempel på hotfulla och hatiska uttryck mot muslimer (Ekman 2013). I samma rapport från Statens medieråd diskuterar Simon Stjernholm hatisk propaganda som vissa muslimer riktar mot andra muslimska riktningar, med fokus på anti-shiism och anti-sufism (Stjernholm 2013). Det kan noteras att hatisk propaganda eller attacker *inom* allmänt vedertagna religiösa traditioner, exempelvis mellan sunni- och shiamuslimer, inte täcks av BRÅ:s definition av islamofobiska hatbrott utan räknas som ”andra antireligiösa hatbrott”.

¹⁵ Samma rapport innehåller också uttalanden av tre chefer inom stadsdelen Rosengårds förvaltning vilka talar om rasism och diskriminering som ickeproblem. En av dem citeras enligt följande: ”Our point of departure is that people do not become discriminated against based on the colour of their skin in this country. Society (government) guarantees that all people will be treated equally and people have a lot of trust in society. True, there is a threshold into the labour market, but it is independent of country background.” (Open Society Foundations 2014, 50) Den attityd citatet vittnar om är aningslös om den rasism och diskriminering som belagts i forskning och som lagstiftningen är menad att reglera och motverka, samt det viktiga arbete som utförs av individer, grupper, civilsamhälleliga aktörer och myndigheter för att motverka rasism och diskriminering.

4.3. Kristna personers och kristna församlingars samt andra religiösa grupper utsatthet

Det finns en påtaglig brist på källor om kristna individers och grupper utsatthet för antireligiös fientlighet. Viss historisk forskning finns om antikatolska strömningar i Sverige (se t.ex. Werner 2006), men nutida utsatthet bland kristna grupper och individer är i stort sett outforskad. Detsamma gäller samfund och individer inom andra religiösa traditioner. Från den tidigare genomgången är det tydligt att forskningen främst har fokuserat antisemitism och islamofobi.

BRÅ:s hatbrottsstatistik visar, som konstaterades ovan, en stadig ökning av antalet anmälningar särskilt av ”andra antireligiösa hatbrott”. Under 2013 identifierades uppskattningsvis 190 anmälningar med kristofobiskt och 130 anmälningar med andra antireligiösa motiv. De vanligaste kristofobiska brotten var klotter/skadegörelse på kyrkor och församlingshem (52 procent) samt olaga hot/ofredande (33 procent). För andra antireligiösa brott var det vanligast med olaga hot/ofredande (68 procent) och våldsbrott (tolv procent). Kristofobiska brott ägde följaktligen till stor del rum vid religiösa platser, medan andra antireligiösa brott huvudsakligen skedde på distans genom telefon/sms, internet, men även i relation till det egna hemmet. Andelen personupplärade brott uppgick 2013 till 1 procent (BRÅ 2014a, 84–89).

FLH:s rapport *Tid för tolerans* (2014) visar att två procent av de tillfrågade skoleleverna som beskriver sig som troende kristna har upplevt kränkningar eller hot som de förknippar med sin religion (FLH 2014, 48). I en rapport om självupplevd diskriminering som DO beställt av TNS SIFO uttrycker några intervjuade att medlemskap i frikyrkor bemöts med att folk – även andra kristna – blir rädda, misstänksamma och avvaktande: ”Att vara troende är att vara lite dum eller enfaldig och gör personen till ett tacksamt offer” (Fridenäs, Christiansson och Holmberg 2010, 62). Religiositet generellt sägs i olika situationer bemötas med hån, överlägsenhet och missaktning.

I ett introducerande kapitel om sikher och sikhism i Sverige omnämner Kristina Myrvold några fall där sikhiska män diskriminerats med anledning av sin önskan att bära turban och dolk (Myrvold 2009). Åtminstone två fall rör värnpliktiga, vilka i slutändan blivit undantagna kraven på reguljär militär uniform. Ett annat uppmärksammat fall rör en spårvagnsförare i Göteborg. År 2006 kom RPS och DO överens om att sikhiska poliser har rätt att bära matchande turban som en del av sin uniform. Den här typen av fall har följaktligen med tiden börjat lösas utan större konflikter. Dock skriver Kristina Myrvold att många svenska sikher upplever att svenskar är fördomsfulla mot dem. En kandidatuppsats vid Lunds universitet om sikher i Skåne innehåller också exempel på hur sikhiska män upplevt diskriminering på arbetsmarknaden på grund av deras turban (Singh 2012, 30f). Efter terrorattentaten i USA i september 2001 ”har många av de turbanbärande sikherna i både Stockholm och Malmö utsatts för verbala påhopp och kallats ’terrorister’ eller ’bin Ladin’” (Myrvold 2009, 331). Flera sikhiska

tempel (*gurdwara*) i Sverige, bland annat i Tullinge, har fått klagomål från grannar gällande matos från det allmänna köket, hög ljudnivå eller omfattande trafik till templet. Enligt sikherna själva beror klagomålen på fördomar som skulle följa dem var de än etablerade sig i landet.

4.4. Medial rapportering om motstånd och stöd, attacker och ”kärleksbombning”

Samtidigt som föreliggande rapport visar att främlingsfientliga handlingar och hot mot religiösa människor är vanligt förekommande och ett allvarligt samhällsligt problem så är det även viktigt att peka på att majoriteten av svenskar betonar och framhåller värdet av religionsfrihet och möjligheten att få utöva sin religion (Demker 2013). Det är också vanligt att främlingsfientliga handlingar och hot mot trossamfund genererar stöd och sympati för utsatta grupper i samhället. Vid ett flertal fall har till exempel moskéer som har blivit vandaliserade fått stöd av lokalsamhället. Efter att stora moskén på Medborgarplatsen i Stockholm hade blivit nedklottrad med hakkors i början av januari 2014 var det någon/några som istället dekorerade moskéns ytterdörrar med rosor för att dels visa sin sympati för mångkulturalitet och religionsfrihet och dels visa på ett motstånd mot rasism och islamofobi (Roström Andersson 2014). Denna form av lokalstöd är dock inte något nytt fenomen. När till exempel den shia-muslimska moskén brändes ner i Lextorp, Trollhättan, natten mellan den 14 och 15 augusti 1993 insamlades 100,000 kronor för att stödja moskéns återuppbyggnad (Karlsson och Svanberg 1995, 42–45). Liknande händelser och stödjande aktiviteter har rapporterats i samband med vandalisering av flera andra såväl moskéer som kyrkor (Granström 2014; Nilsson 2014; Stigell och Hellström 2014).

Även på internet är det vanligt att anti-muslimska kampanjer som Nej-till-moskén bemöts med facebook-grupper som Ja-till-moskén. Dessa båda reaktioner har till exempel förekommit i samband med byggnationen av den stora moskén på Hisingen i Göteborg och i samband med ett flertal andra moskébyggnationer.¹⁶

På liknande sätt är det också många människor som har valt att gå med i så kallade kippavandringar som har arrangerats på flera platser runt om i Sverige. Dessa manifestationer har dels organiserats för att uttrycka ett avståndstagande från antisemitism och dels för rätten till religionsfrihet. Dessa former av stöd och sympati för religiösa grupper och för rätten till religionsfrihet är dock relativt outforskade och det finns därför behov av forskning kring både motiv och organisering kring dessa yttringar. Muslimska församlingars erfarenhet av yttre stöd i samband med yttre motstånd av forskning har belagts i forskning (Borell och Gerdner 2010).

¹⁶ Se t.ex. <https://sv-se.facebook.com/pages/NEJ-TACK-Till-moské-i-Sverige/164700792913> (besökt 2014-11-04) för en negativ reaktion och <https://sv-se.facebook.com/JaTackTillMoske> (besökt 2014-11-04) för en positiv reaktion.

5. HOTFULLA HANDLINGAR OCH HATBROTT I SAMBAND MED KONVERTERING

Ett återkommande ämne i diskussionen om främlingsfientliga handlingar och hot mot trossamfund är frågan om konvertering från en religion till en annan. För att försöka besvara huruvida individer som lämnar en religion för att antingen gå över till en annan religion eller som avstår från att vara religiöst aktiva utsätts för hot har BRÅ på uppdrag av SST gjort en sökning i de data som ligger till grund för deras årliga sammanställningar över hatbrott. Det är första gången som BRÅ har sammanställt uppgifter om hot i samband med konvertering.

I följande avsnitt ges först en presentation av data från åren 2010 till 2012 när det gäller anmälningar där en konvertering kan identifieras. Därefter ges en kortfattad översikt till befintlig forskningslitteratur om konvertering.

5.1. Hot i samband med konvertering i BRÅ:s datamaterial

Trots att flera individer och religiösa företrädare har framhållit i både media och i samband med hearingar och samtal att det är vanligt att konvertiter hotas – speciellt för personer som lämnar islam och blir kristna – visar föreliggande genomgång att det finns få anmälningar som anger hot i samband med konvertering. Resultaten visar också att hot i samband med konvertering inte endast gäller individer som lämnar islam för att ta upp en annan religion. Även individer som till exempel konverterar till islam kan utsättas för hot: denna problematik behandlas i nätverket Svenska muslimer i samarbets alternativa CERD-rapport (Swedish Muslims in Cooperation 2013, 28). I tabellen nedan ges en sammanställning av antal anmälningar av hot där konvertering har varit möjlig att identifiera.

TABELL 5: ANTAL ANMÄLNINGAR SOM RÖR KONVERTITER, ÅREN 2010–2012

Konvertering till	2010	2011	2012*
Kristendom	11	21	10
Judendom	x	0	0
Islam	x	5	23
Övriga/framgår ej	0	4	4
Totalt	16	30	37

x = färre än 4.

* 2012 års siffror är uppskattade, baserat på en urvalsundersökning.

I genomgången ovan återges både fall där en person har gått från en religion till en annan, men också enstaka fall där en person eventuellt är på väg att

konvertera. I dessa fall menar BRÅ att det är rimligt att anta att gärningsmannen anser att offret inte beter sig på ett sätt som en individ som tillhör den specifika religionen bör göra. Det finns med andra ord misstankar från gärningsmannens sida att personen har gått över till en annan religion eller är på väg att lämna den egna religionen. I materialet finns också exempel på fall där en person har lämnat en tro/församling utan att det framgår om individen *de facto* har bytt religion eller inte. Med byte avses här ett officiellt avståndstagande från den tidigare religionen och inträde i en ny religiös tillhörighet (till exempel genom att låta sig döpas eller att säga trosbekännelsen). I materialet finns även fall där en individ har lämnat en församling eftersom han eller hon är homosexuell och denna livshållning inte accepteras av individens församling, enligt BRÅ. Sammantaget är det insamlade materialet svårtolkat eftersom hot i samband med konvertering kan sammankopplas med flera olika och från varandra oberoende faktorer. Uppgifterna i det insamlade materialet är också knapphändiga och informationen är svårtolkad. Sammantaget visar dock materialet att hot tycks vara vanligast i samband med att någon konverterar till antingen kristendom eller islam.

I tabellen nedan anges olika brottskategorier i samband med anmälningar med identifierad konvertering.

TABELL 6: ANTAL OCH ANMÄLNINGAR MED IDENTIFIERADE KONVERTITER EFTER HUVUDBROTTSKATEGORI, ÅREN 2010–2012 SAMMANSLAGET

Brottskategori	Antal	%
Våldsbrott*	8	10
Olaga hot/ofredande	55	66
Ärekränkning	12	14
Hets mot folkgrupp	5	6
Olaga diskriminering	0	0
Övriga brott**	2	2
Totalt antal konvertiter 2010-2012	83	100

För år 2012 är siffrorna baserade på en urvalsundersökning. Till följd av avrundningar stämmer inte summeringen av tabellen med den skattade totalsiffran (83 st). * I kategorin våldsbrott ingår misshandel, mord/dråp och våld mot tjänsteman. För åren 2010-2011 även eventuella enstaka fall av fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, rån och våldtäkt. ** I kategorin övriga brott ingår även skadegörelse/klotter.

Av de 83 individer som anger att de har hotats i samband med konvertering har majoriteten (55 stycken, 66 procent) upplevt olaga hot eller ofredande i samband med sin konvertering. Åtta individer (tio procent) har dock anmält att de har utsatts

för våldsbrott i samband med konvertering. Tolv individer (14 procent) har känt sig kränkta i samband med konvertering och fem individer (sex procent) har upplevt hets mot folkgrupp. Till skillnad från våldsbrott och skadegörelse/klotter ("övriga brott") är ärekränkning och hets mot folkgrupp framför allt baserade på en upplevelse och en känsla vilket gör dem svårare att belägga. I tabell nedan ges en bild av de platser som förekommer i samband med anmälda brott när det gäller hot i samband med konvertering.

TABELL 7: ANTAL OCH ANDEL ANMÄLNINGAR MED IDENTIFIERADE KONVERTITER EFTER PLATS, ÅREN 2010–2012 SAMMANSLAGET

Plats	Antal	%
Telefon/SMS	18	22
Allmän plats	12	14
Hem	11	13
Övriga platser*	11	13
Internet	7	8
Skola	4	5
Övriga platskategorier**	5	6
Offentliga transporter	0	0
Nöjesplats	0	0
Uppgift saknas	14	17
Totalt antal konvertiter 2010-2012	83	100

För år 2012 är siffrorna baserade på en urvalsundersökning. Till följd av avrundningar stämmer inte summeringen av tabellen med den skattade totalsiffran (83 st). * Övriga platser inkluderar exempelvis andra personers hem, tvättstugor, butiker, shoppingcenter och snabbmatsrestauranger. ** Övriga platskategorier är en sammanslagen kategori bestående av platser med låga tal: Media, arbetsplats och religiös plats.

I tabellen ovan framkommer det att medier som telefon/SMS och Internet tycks vara vanliga när konvertiter utsätts för hot. Det är också viktigt att framhålla att 13 procent (elva individer) uppger att de har utsatts för hot i hemmet. Men också allmän plats, övrig plats samt skola tycks vara vanliga ställen där konvertiter utsätts för hot. I tabellen nedan ges en bild av eventuella relationer mellan offer och gärningsman.

TABELL 8: ANTAL OCH ANDEL ANMÄLNINGAR MED IDENTIFIERADE KONVERTITER EFTER GÄRNINGSPERSONENS RELATION TILL DEN UTSATTE, ÅREN 2010–2012 SAMMANSLAGET

Relation	Antal	%
Närstående	39	47
Gift/partner/sambo/f.d. partner	3	4
Släkt	26	31
Vänner/bekanta	10	12
Ytligt bekant	15	18
Till namn eller utseende känd person/grupp	9	11
Övriga ytliga bekantskaper*	6	7
Obekant	27	33
Kund/klient	0	0
Serviceperson	4	5
Okänd person	23	28
Uppgift saknas	1	1
Totalt antal konvertiter 2010-2012	83	100

För år 2012 är siffrorna baserade på en urvalsundersökning. Till följd av avrundningar stämmer inte summeringen av tabellen med den skattade totalsiffran (83 st). * Grannar, kollegor och skolkamrater.

Närmare hälften av de som upplever hot i samband med konvertering anger att det är någon i den närstående relationen som står för hot (39 individer, 47 procent). Framför allt är det släktingar och vänner samt bekanta som står för hot. I ett mindre antal fall är det konvertitens partner (tre individer, fyra procent) som står för hot. Här är det också viktigt att betona att den redovisade statistiken inte gör någon skillnad mellan om det är en nuvarande eller en före detta partner som står för hoten. Därför är det möjligt att tänka sig att en separation också kan knytas till en konvertering eller byte av livsstil vilket i sin tur kan leda till hot och konflikter. Samtidigt som familj och närstående står för majoriteten av hot är det inte ovanligt att konvertiter utsätts för hot från obekanta. I tabellen ovan anger 27 stycken individer (33 procent) att de har drabbats av hot från obekanta.

Sammantaget är det svårt att ge ett enkelt svar till varför det finns relativt få anmälningar när det gäller hot i samband med konvertering i Sverige. Om hot är så vanliga som enskilda konvertiter och trossamfundsledare ofta anger vore det

förväntat att hitta fler fall av hot i samband med konvertering i BRÅ:s statistik. Kanske många konvertiter inte känner till att de kan anmäla hot i samband med konvertering? Kanske polis och andra myndigheter är dåliga på att lyssna till konvertiter som känner sig hotade på grund av att de har bytt religion?

Oavsett vilka skäl som kan förklara det låga antalet av anmälningarna i det insamlade materialet från BRÅ är frågan om hot mot konvertiter mycket viktig att följa upp och bevaka. Att någon blir hotad i samband med konvertering till en annan religion eller att hot förekommer i fall där en individ väljer att bli ateist eller agnostiker är ett brott mot den svenska religionsfrihetslagen som klart och tydligt framhåller individens rätt att fritt välja religion eller livsåskådning. Men samtidigt som det är påtagligt att det empiriska underlaget är tunt är forskningen om konvertering och de-konvertering omfattande.

5.2. Migrationsverket om religiösa konvertiter

Eftersom kritik framförts mot Migrationsverket i samband med SST:s hearingar inför föreliggande rapport tillfrågades myndigheten om sin erfarenhet av och förhållningssätt till frågor som rör konvertering. Stabsjurist Helene Hedebris svarade att de inte för statistik över asylsökande som återoppar religiösa skäl eftersom databasförordningen inte tillåter Migrationsverket att registrera skydds skäl eller individers religiösa tillhörighet. Hon skriver att de allra flesta som återoppar skyddsbehov med anledning av konvertering inte har konverterat innan de kom till Sverige. Några har konverterat under resan mot Sverige och det är därför ”våldigt sällsynt” att utsatthet i samband med konvertering återoppar när asyl söks. Vidare skriver Hedebris:

De allra flesta som konverterar gör detta när de fått avslag på sin asylansökan (som haft annan grund). Jag har aldrig hört att någon av dessa utsatts för hot i samband med sin konvertering i Sverige. (Det kan naturligtvis ha förekommit i något enskilt fall men jag har aldrig hört talas om det.) [...]. I normalfallet återoppar konvertiterna att de inte kommer att kunna utöva sin nya religion på samma sätt i hemlandet som de kan i Sverige utan att riskera skyddsgrundande behandling. De allra flesta som konverterar [...] gör det tillsammans med andra landsmän som befinner sig i samma situation.¹⁷

I SST:s hearingar med kristna företrädare som lyfte frågan om konvertiters utsatthet för hot och trakasserier från andra flyktingar nämndes inte något om när konverteringen ska ha skett. Migrationsverkets bild av när konversioner äger rum motsäger inte samfundens problembeskrivning. Däremot är det tydligt att den bild av konvertiters utsatthet som samfunden beskriver inte delas av Migrationsverket. En utökad kommunikation med samfunden kring denna fråga genom ett aktivt intresse från Migrationsverkets sida skulle kunna kasta ljus över situationen och de eventuella behov som finns. Det finns också ett stort behov av forskning som både

¹⁷ Personlig e-post från Helene Hedebris 18 september 2014.

dokumenterar och analyserar förekomsten av hot i samband med konvertering samt hur konversion går till. Huruvida hot är förekommande när människor byter eller lämnar ett religiöst liv är en empirisk fråga.

5.3. Forskning om konvertering

Medan merparten av svenska studier som rör konverteringsforskning främst har fokuserat individer som har konverterat till islam och vilka motiv som de anger för att lämna sitt gamla liv och gå in i något nytt (se t.ex. Månsson 2002; Sultán Sjöqvist 2006) är den internationella forskningen mer mångfasetterad. Ett aktuellt exempel är samlingsvolymen *Oxford Handbook of Conversion* som ger flera teoretiska och empiriska exempel på olika sätt att förklara varför människor lämnar eller söker efter en ny religion eller livsåskådning (Rambo och Farhadian 2014). Istället för att lyfta fram enskilda livsavgörande händelser är det istället vanligt att framhålla att konvertering först och främst kan ses som en process. Konvertering behöver inte heller enbart handla om att en individ byter en religion mot en annan. Inom det religionsvetenskapliga fältet har till exempel Philip Zuckerman och andra börjat att intressera sig för vad det innebär att lämna ett religiöst liv för att bli ateist eller agnostiker (Zuckerman 2012). För att förstå konverteringens komplexitet är det enligt Hans Streib (Streib 2014) viktigt att vara medveten om att individer kan byta religion eller förhållningssätt till religion och andlighet flera gånger under sitt liv. Individualism och en ökad vilja att bestämma över sitt eget liv och sin livsåskådning är idag utmärkande för det moderna västerländska samhället, enligt Streib. Samtidigt som många väljer en ny religion är det nödvändigt att framhålla att många individer i det moderna samhället också kan inta en mer eller mindre reserverad eller skeptisk inställning till religion utan att byta eller formellt säga upp sin tillhörighet till sin barndomsreligion (till exempel genom att säga den muslimska trosbekännelsen, låta sig döpas eller att begära utträde ur ett samfund).

I detta sammanhang är det också av betydelse att göra en tydlig skillnad mellan religionens funktion i olika samhällen. I sammanhanget är till exempel Sverige ett samhälle som utmärks av individens frihet och möjlighet att välja livsstil oberoende av familjens och släktens val. Staten är här en garant för frihet och trygghet och individen är inte i samma utsträckning beroende av familjens, släktens eller klanens godkännande och sympati för att uppnå trygghet (både i termer av ekonomi och andra former av tryggheter). I andra samhällen – till exempel i många utvecklingsländer – utgör tillhörigheten till familjen, klanen och religionen istället den främsta tryggheten och garanten. Att byta religion blir ofta sett som ett avståndstagande från den egna familjen och dess trygghetssystem. Individens möjlighet att själva bestämma över sin religion blir i sammanhanget underordnat klanens och familjens vilja. För individer som kommer från samhällen som präglas av klan och stamtillhörighet (som bland annat baseras på etnicitet och religion) blir en konvertering något mycket mer än att endast lämna

sin religion – det blir ett brott mot hela det gamla samhället och ett hot mot den egna gruppens ordning. I ett mycket individualistiskt samhälle som Sverige innebär en konvertering inte nödvändigtvis samma sak. Här är det vanligare att individens vilja går före kollektivets önskemål, krav och förväntningar.¹⁸

Men om vi vill förstå konverteringsprocessens komplexitet är det enligt Streib också nödvändigt att tala om fyra olika förhållningssätt eller positioner när det gäller individer som lämnar sin religion för att inta en ny position till religion eller andra former av livsåskådningar. Enligt Streib utmärks den första positionen av en *strävan efter autonomi* ("pursuit of autonomy"). I dessa fall har individen under en längre tid sökt efter en ny identitet som kan utgöra ett brott mot individens barnatro (den tro som man har fått med från barndomen). Den andra positionen tar sin utgångspunkt i en besvikelse och en känsla av att *man har blivit berövad paradiset* ("debarred from paradise"). En känsla av besvikelse kan ofta leda till ett starkt uppbrott och brott med den gamla religionen. För vissa individer kan en konvertering också ta sig uttryck i ett försök att hitta *nya referensramar* ("finding a new frame of reference"). Detta är en tredje position enligt Streib. I dessa fall söker individen mer intensitet, vägledning och struktur i sitt religiösa liv. Även i dessa fall kan en konvertering innebära ett brott och ett häftigt avståndstagande från sin tidigare religion. En sista fjärde position kan beskrivas som *ett livslångt sökande* efter mening ("life-long quests – late revisions").

De fyra positionerna kan påminna oss om att konvertering och avståndstagande från tidigare livshållningar kan leda till publika ställningstaganden och att dessa kan vara mer eller mindre konfliktfyllda. För vissa upphör helt enkelt barnatron att spela en avgörande eller framträdande roll i människors liv och för dessa kan ett avståndstagande vara mer diskret, men för andra kan ett avståndstagande leda till att individen vill markera en skarp skiljelinje från ens tidigare liv. Till exempel kan en konvertering innebära att man tonar ner sin religiösa övertygelse. Detta kan ta sig uttryck i ett publikt avståndstagande från religion vilket kan leda till att individen blir sekulär eller väljer en annan religion. Men en konvertering kan också vara privat och i dessa fall överger individen att följa eller beakta religiösa ritualer i sitt vardagliga liv. Denna form av konvertering behöver inte innebära ett publikt avståndstagande. Dessa avståndstaganden kan ofta leda till kris och konflikt både på det individuella planet och i relation till familj, släkt och vänner. Den mest konfrontativa konverteringen innebär att individen inte endast lämnar sin tidigare religion – konvertiten blir också en uttalad kritiker av den tidigare religionen. I dessa fall kan konverteringsberättelser ofta fungera som ett vittnesmål om den tidigare religionens fel och brister. Dessa vittnen kan ofta bli mycket polemiska och aggressiva mot sin tidigare tro (se t.ex. Enstedt och Larsson 2013).¹⁹

¹⁸ En värdefull diskussion om konflikter mellan det svenska samhället och ett klansamhälle återfinns till exempel i Brinkemo 2014.

¹⁹ Utöver ovan nämnda religionsvetenskapliga studier har även sociologer som till exempel Helen R. F. Ebaugh (1988) intresserat sig för vad det innebär att ha lämnat något bakom sig och gått vidare i sitt liv – frågor som rör känslor och upplevelser av vara t.ex. en ex-make eller ex-patient.

Trots att litteraturen på temat konvertering är omfattande berör ovan nämnda forskning endast undantagsvis hot i samband med konvertering. Det finns dock vissa studier som framhåller hot eller påtryckningar i samband med att individer väljer att ansluta sig till nya religiösa rörelser som till exempel Hare Krishna rörelsen, Moon-rörelsen, Guds barn eller Scientologi-kyrkan. Här handlar det framför allt om polemiska påtryckningar från den så kallade antikulturrörelsen som menade att individer som går med i nya religiösa rörelser har blivit utsatta för en mental manipulation och att de har blivit hjärntvättade. Forskningen avvisar i stort sett dessa anklagelser och majoriteten av forskare menar att dessa processer också måste knytas till individens fria val (se t.ex. Cowan 2014). Samtidigt finns det vittnesmål som indikerar att individer har blivit utsatta för hot och påtryckningar i samband med att de har lämnat nya religiösa rörelser (se t.ex. Dam 2013 om hans avhopp från Scientologikyrkan).

Trots att dessa studier också bör knytas till en diskussion om hot och religionsfrihet är det tydligt att det finns få empiriska och teoretiska studier som fokuserar hot i samband med konvertering. Detta är en viktig forskningsuppgift inför framtiden. Förutom att kartlägga och analysera den eventuella förekomsten av hot är det också viktigt att studera hur konvertiter förhåller sig till sin tidigare tillhörighet. Inte minst är denna fråga viktig eftersom konvertiter ofta framhåller fördelen med sin nya religion och nackdelarna med den tidigare tron. Dessa personer kan ofta bli starka kritiker av sin tidigare tradition. Individuella upplevelser skall givetvis inte förnekas eller nedtonas, men det är också viktigt att förhålla sig kritisk till konvertiter som ger vittnesmål om hur eländigt det är i den tidigare traditionen. Att kritisera den tidigare formen av tro eller religionstillhörighet är ett återkommande tema i forskningen om konvertering: ett illustrativt exempel för Sverige är Arne Jarricks studie av konvertering till den pietistiska herrnhutismen i Stockholm på 1700-talet (Jarrick 1987). Konvertiteter har ofta medvetna eller omedvetna skäl att misstänkliggöra sin tidigare religionstillhörighet.

Avslutningsvis är det viktigt att framhålla att frågan om hot också bör studeras och relateras till rätten till religions- och åsiktsfrihet. Religionskritik och möjligheten att byta religion är en grundläggande förutsättning för ett öppet och demokratiskt samhälle. Mot bakgrund av föreliggande genomgång och bristen på forskning är det vår rekommendation att BRÅ fortsätter att insamla och redovisa hot mot konvertiteter i samband med publiceringen av sin årliga rapport om hatbrott. Även polis och åklagarmyndigheter bör uppmärksammas på frågan om hot i samband med konvertering. Utöver dessa myndigheter och organisationer är det även av central betydelse att Migrationsverket får en ökad kunskap om konvertering och hot i samband med konvertering.

6. POLIS, RÄTTSSYSTEM OCH CIVILSAMHÄLLE: PROBLEM OCH MÖJLIGHETER

Detta kapitel behandlar polisens och rättsväsendets roller i samband med främlingsfientliga handlingar mot trossamfund. Både polis och rättsväsende är nyckelaktörer i arbetet med att motverka och förebygga främlingsfientliga och antireligiösa handlingar. Termen ”hatbrott” kommer i detta kapitel att användas mer genomgående eftersom den är rättssystemets benämning på brottsliga handlingar där någon angrips på grund av (verklig eller förmodad) religiös tillhörighet. Hatbrott är ingen egen brottsrubricering. Många typer av brott, till exempel skadegörelse, diskriminering, hets mot folkgrupp och mord, kan bedömas ha motivet hatbrott. Om domstolen finner ett sådant motiv medför det en straffskärpning i domen. Men motiv är svårt att bevisa, vilket är en anledning till att långt ifrån alla brott som offret upplever som hatbrott faktiskt bedöms vara hatbrott av rätten, även i de ovanliga fall då en skyldig gärningsperson fälls.

I arbetet med att komma åt mörkertalet mellan den självrapporterade utsattheten för antireligiösa handlingar, dokumenterad i NTU, och det antal hatbrott som rapporteras årligen av BRÅ är polisen och andra rättsaktörer avgörande. Flera nivåer är viktiga att uppmärksamma, däribland:

- Polisens förmåga att upptäcka och utreda hatbrott.
- Rättssystemets förmåga att hantera och bedöma hatbrott.
- Trossamfundens kunskap om lagstiftning och brottsofferstöd samt delaktighet i att uppmärksamma och motverka antireligiösa handlingar.

6.1. Polisens förmåga att upptäcka och utreda hatbrott

Problem gällande polismyndigheters förmåga att upptäcka och utreda hatbrott har diskuterats av såväl BRÅ som av representanter för RPS. I RPS Tillsynsrapport 2013:4 gav inspektionen efter granskning av sex polismyndigheter en rad rekommendationer till både RPS och regionala polismyndigheter i syfte att stärka arbetet med hatbrott (RPS 2013). Rekommendationerna till RPS innehöll att utforma ett enhetligt och likvärdigt nationellt arbetssätt med hatbrott samt att åstadkomma en anpassning mellan polisens och Åklagarmyndighetens definition av hatbrott. Dessutom konstaterades behovet av att stärka kompetensen om hatbrott bland medarbetare genom ett uppdaterat nationellt utbildningsmaterial. För att utveckla polisens system för att markera, beskriva och följa hatbrottsärenden genom rättsprocessen föreslogs en utredning av möjligheten att skapa en unik brottskod för hatbrott alternativt utveckla ett system för märkning av hatbrott.

Vidare rekommenderades de olika polismyndigheterna att upprätta eller revidera styrdokument och tjänsteföreskrifter och utveckla dialog med externa aktörer (t.ex. trossamfund). De uppmanades också att säkerställa en grundläggande kompetens bland medarbetarna samt skapa större kännedom om

de särskilt utpekade hatbrottsåklagarna, dvs. åklagare som är specialiserade på hatbrott. Vidare såg inspektionen behov av att involvera brottsoffersamordningen, att beställa material från Kriminalunderrättelsetjänsten (Kut) i större omfattning, att utveckla kvalitetssäkring av förstahandsåtgärder vid anmälan om brott samt att analysera direktavskrivna anmälningar ur hatbrottsperspektiv.

Det som särskilt relaterar till trossamfundet i rekommendationerna ovan är utvecklandet av dialog med externa aktörer, utbildningsinsatser och brottsoffersamordning. Även följande faktorer som lyfts fram i Tillsynsrapport 2013:4 och som berör främlingsfientliga handlingar mot trossamfund förtjänar att poängteras:

- INTERNETSPANING- OCH SÄKRING AV MATERIAL.
Möjligheten och förmågan att spana respektive samla in material på internet skiljer sig åt mellan olika polismyndigheter. När det sker är det Kut som utför arbetet. Eftersom en betydande andel anmälda hatbrott sker på internet, samt troligen en stor del av mörkertalet, framstår detta arbete som viktigt för arbetet med att motverka främlingsfientliga handlingar mot trossamfund.
- ATT ÖPPNA ALTERNATIVA ANMÄLNINGSMÖJLIGHETER.
Av olika skäl drar sig en del människor för att ta direktkontakt med Polisen. Genom upprättande av exempelvis en hatbrottstelefonlinje, eventuellt i samarbete med brottsofferjourer, kan även dessa personer få en utökad möjlighet att anmäla. Det finns redan möjlighet att polisanmäla via telefon, men en speciallinje kunde vara värdefull. Utökad möjlighet att anmäla på webben, i kombination med ökad kunskap om redan existerande möjligheter, kan också vara betydelsefullt.
- UPPRÄTTA OCH UNDERHÅLLA FÖRTROENDESKAPANDE DIALOG MED CIVILA SAMHÄLLET OCH SÄRSKILT UTSATTA GRUPPER.
Bland de berörda grupperna finns trossamfund, kulturföreningar och liknande organisationer. I detta polisarbete förefaller skapandet av ett personligt förtroende avgörande. Det förutsätter existensen av en eller några kontaktpersoner med spetskunskap. Samtidigt finns det en sårbarhet kopplat till sådana individuella ”nyckelpersoner”, nämligen att deras engagemang kan upphöra.

Ett regeringsuppdrag till RPS som tar utgångspunkt i Tillsynsrapport 2013:4 lämnades av Justitiedepartementet i mars 2014. Uppdraget ska redovisas senast den 27 februari 2015. I uppdraget ingår att verka för en enhetlig tillämpning av begreppet hatbrott inom och mellan myndigheter, att stärka kunskapen om hatbrott inom polisen, samt att verka för att förtroendet för polisen hos personer inom

grupper som är särskilt utsatta för hatbrott ökar. I uppdraget uppmanas polisen att stärka sin samverkan med företrädare för intresseorganisationer och grupper som är särskilt utsatta för hatbrott. Bland dessa ingår trossamfund.

Betydelsefulla faktorer för polisens hantering av hatbrott inkluderar hur anmälan registreras i polisens anmälningsystem, hur och när dokumentation av vittnesmål och eventuell brottsplats insamlas, samt vad som händer med anmälan efter att den upprättats. I polisens elektroniska system där anmälningarna upprättas ställs automatiskt frågan ”är detta ett hatbrott?”. Frågan måste besvaras av polisen som upprättar anmälan för att hen ska komma vidare. Det händer att svaret felaktigt blir ”ja”, vilket kan bero på bland annat slarv, slentrian, trötthet, okunskap eller felbedömningar. Att en anmälan i detta skede anges vara hatbrott innebär alltså varken att incidenten *faktiskt* kan sägas vara ett hatbrott eller att anmälan nödvändigtvis *behandlas* på något särskilt vis på grund av markeringen.

Om ett brott inte bedöms ha en framgångsfaktor, till exempel för att gärningspersonen är okänd, läggs det ofta ner. Vidare krävs det förståelse för hatbrottsmotiv som fenomen för att se det potentiella värdet i fall som är av enkel brottskaraktär (t.ex. klotter, misshandel, skadegörelse) men som har symbolvärde för en större grupp människor eftersom den angriper deras identitet, självkänsla och upplevelse av trygghet. Förmågan att se betydelsen av hatbrott bortom den ”rena” incidentens tyngd i Brottsbalken kan vara en generationsfråga: enligt Thomas Bull, ansvarig för Malmöpolisens hatbrottsgrupp, har yngre poliser ett annat socialt, kulturellt och demografiskt bagage med sig in i yrkesrollen som deras äldre kollegor ofta saknar. Bull bedömer att när dessa yngre poliskollegor inom några år själva kommer vara i befälsställning kommer deras personliga bakgrund och egenskaper i kombination med den uppdaterade utbildning de fått på polishögskolan medföra ett mer effektivt arbete mot hatbrott än i nuläget. Thomas Bull framhöll även vikten av att de utsatta grupperna själva tar tag i problemet och tar hand om sina utsatta medlemmar. Det judiska samfundet framhölls som ett positivt exempel på en välfungerande struktur. Det är viktigt för samfunden att förstå att även om de tjugo första anmälningarna blir nedlagda, på grund av avsaknad av framgångsfaktor, så kanske nummer tjuogoett kan lösas eftersom polisen då haft möjlighet att få inblick i brottsmönster, typ av utsatthet, osv. Men om incidenterna inte anmäls är det bara samfundet självt som känner till problemet: polisen och rättsväsendet kan då inte bistå på något vis.²⁰

Det är avgörande att långsiktigt bygga upp förtroendet mellan hatbrottsspecialiserade poliser och utsatta grupper. Ett arbetssätt som Stockholmspolisens hatbrottsgrupp har märkt ökat förtroendet för dem bland brottsoffer är att de tar personlig kontakt med brottsoffret då ett ärende avslutas, till exempel genom att utredningen läggs ner. De förklarar då varför ärendet får detta avslut. Utöver den pedagogiska funktionen i att förklara rättsprocessen, innebär denna personliga kontakt även ett personligt bekräftande – till skillnad

²⁰ Intervju med Thomas Bull, 23 maj 2014, Malmö.

från ett opersonligt brev, vilket är den gängse proceduren – som gör att brottsoffret känner sig sedd och trodd av polisen. Det ökar benägenheten hos brottsoffret att anmäla eventuell framtida utsatthet för hatbrott.²¹ Dessutom är det viktigt att förstå att en hög andel anmälningar om hatbrott inte nödvändigtvis innebär att mängden incidenter har ökat, utan kan signalera att polisen och de utsatta grupperna lyckats effektivisera sitt samarbete med att synliggöra problemet.

6.2. Rättssystemets förmåga att hantera och bedöma hatbrott

Domar som avkunnas i landets domstolar överensstämmer inte alltid med den bild som en stor del av allmänheten, eller för den del poliser som arbetat med en brottsutredning, har av ett fall. Ett uppmärksammat exempel är målet mot en man som i augusti 2012 attackerade två muslimska kvinnor som bar huvudduk utanför akuten i Malmö (Orrenius 2013). I domen, som utdelades i april 2014, fann tingsrätten inte stöd för att misshandeln utgjorde ett hatbrott (Malmö tingsrätt nr B 7642-12). Vid hovrättens prövning ändrades dock bedömningen till att vara hatbrott (Orrenius 2014). Att tingsrätten inte fann hatbrottsmotivet styrkt, ett utfall som hovrätten sedan ändrade, orsakade debatt i medier på nationell nivå (Cantwell 2014; Brax 2014). Fallet och debatten kring det illustrerar det faktum att hatbrott är utmanande juridiskt sett, inte minst när det gäller anklagelser om fientliga handlingar mot trossamfund och dess medlemmar.

Människor som tillhör etniska och/eller religiösa minoriteter löper risk att bli diskriminerade inom rättssystemet (Sarnecki 2006). Beteenden och strukturer inom rättsväsendet missgynnar personer med utländsk bakgrund. BRÅ har i en rapport beskrivit både direkt och indirekt sådan diskriminering (BRÅ 2008). Relevanta exempel på det förstnämnda är beskrivningar av hur personer med utländsk bakgrund blivit bemötta på ett nedvärderande, bryskt, respektlöst, arrogant sätt av poliser, åklagare, försvarsadvokater eller domare. Vidare ger rapporten exempel på att personer med utländsk bakgrund blivit ifrågasatta på ett sätt som inte skulle hänt om de haft svensk bakgrund; exemplen sträcker sig från brottsoffrens första kontakt med polisen till rättsprocessens senare led. Enligt de rättsliga aktörer som intervjuats i BRÅ:s studie är romer, östeuropéer och muslimska respektive svarta män särskilt utsatta (BRÅ 2008, 9). Den indirekta diskrimineringen kan bland annat ha att göra med kommunikationssvårigheter och språkskillnader. Ibland används inte tolk trots att behov föreligger, vilket medför att förhörda personer inte kunnat ge så detaljerade och nyansrika uppgifter som vederbörande hade önskat. Dessutom påtalas att beteenden som avviker från det ”typiskt svenska” missgynnar personer, exempelvis kulturella skillnader i sättet att berätta ett händelseförlopp (BRÅ 2008, 10f).

²¹ Möte med RPS och Stockholmspolisens hatbrottsgrupp, 19 augusti 2014, Stockholm.

I en rapport från Brottsoffermyndigheten (BOM) diskuteras hur arbetet med offer för hatbrott kan förbättras (BOM 2007). Rapporten baseras på en enkät till landets polismyndigheter, en enkät till särskilda hatbrottsåklagare, samt intervjuer med representanter för civilsamhället (dock inga trossamfund). Dessutom redovisas ett seminarium om hatbrott som BOM arrangerat. En rad problemområden identifieras. Något som särskilt anknyter till föreliggande rapport är den rapporterade rädslan hos en del ”invandrare” att anmäla utsatthet för hatbrott:

Dels finns en rädsla för repressalier och en okunskap om att övergrepp i rättssak faktiskt är straffbart, dels finns en rädsla för att verka besvärlig och därigenom exempelvis försvåra möjligheterna att få ett arbete. Rädsla för efterräkningar av det sistnämnda slaget är ett stort problem för dem som diskrimineras på sin arbetsplats och skulle vilja anmäla händelserna. Många har vant sig vid att bli utsatt för kränkningar och trakasserier och vet dessutom inte om att det som de utsatts för är brottsligt. Diskriminering är i allmänhet svårt att bevisa varför förövarna sällan åtalas. För personer som inte behärskar det svenska språket tillräckligt bra och som inte vet hur det svenska samhällssystemet fungerar blir det ännu svårare att reagera på ett brott. Flera intervjupersoner upplever att mörkertalet för hatbrott är mycket stort. (BOM 2007, 22)

Denna bild stämmer väl med vad som framkom i SST:s hearingar med trossamfund i juni 2014. Vidare visar rapporten behovet av ökad kunskap om hatbrott inom ideella organisationer – men också att dessa organisationer kan delta i utbildning av poliser och jurister. Dessutom påtalas att civilsamhällets aktörer bör samarbeta i högre utsträckning med Brottsofferjourernas riksförbund (BOJ) och fackförbunden för att motverka och agera emot hatbrott inom olika samhällssektorer. De svårigheter som nämnts belyses i en promemoria från Justitiedepartementet om genomförandet av EU:s brottsofferdirektiv som antogs 2012 (Justitiedepartementet 2014).

6.3. Trossamfundens kunskaper samt möjligheter att agera

Det kan konstateras att många av trossamfundens medlemmar har bristfällig kunskap om lagstiftningen rörande antireligiösa handlingar samt hur man kan gå tillväga om man upplever sig ha blivit utsatt för en sådan handling. Samtidigt finns en rad projekt och initiativ på myndighets- och civilsamhällelig nivå för att stärka brottsoffrens position och representation. Dessa projekt och initiativ, vilka skulle kunna få stor betydelse för att uppmärksamma och motverka främlingsfientliga handlingar mot trossamfund, rymmer bland annat DO, BOJ och Antidiskrimineringsbyråerna.

DO har ett pågående projekt för att uppmärksamma kopplingen mellan islamofobi och diskriminering av muslimer. I sin årsredovisning för 2013 skriver myndigheten:

Inom ramen för det prioriterade området har DO upprättat en referensgrupp med företrädare för det muslimska civilsamhället. Inbjudna organisationer är dels de stora paraplyorganisationerna för olika svenska muslimska föreningar, dels mindre organisationer som organiserat sig för att motverka islamofobi och diskriminering av muslimer. Syftet med referensgruppen är att skapa ett ömsesidigt informations- och kunskapsutbyte. Det gör att DO kan inhämta kunskap från organisationerna för att utveckla och kvalitetssäkra sitt arbete, samtidigt som DO kan bidra till att organisationerna själva stärks i sitt arbete att stödja medlemmar som utsätts för diskriminering.

DO har därutöver haft möte med de muslimska organisationer som i samverkan tog fram en alternativrapport till FN:s rasdiskrimineringskommitté. DO har även ingått i den referensgrupp som studieförbundet Ibn Rushd bildat inom ramen för sitt projekt om islamofobi och mänskliga rättigheter. (DO 2014, 44)

Det finns alltså i nuläget en organiserad kontakt mellan det muslimska civilsamhället och DO där ett ömsesidigt informations- och perspektivutbyte sker. Om detta projekt visar sig vara framgångsrikt förefaller liknande kontakter med företrädare för andra trossamfund rimliga att initiera.

BOJ är en ideell organisation som hjälper brottsoffer av alla slag genom att lyssna, stödja och ge råd. Dessutom kan BOJ hänvisa brottsoffer vidare till exempelvis psykologer samt närvara och stödja i brottmålsprocessen. Enligt BOJ:s webbplats (brottsofferjouren.se) finns det 100 brottsofferjourer i Sverige. Webbplatsen erbjuder information på 12 olika språk förutom svenska (arabiska, bosniska-kroatiska-serbiska, finska, franska, persiska, romani, ryska, somaliska, spanska, turkiska, tyska och engelska). Utöver de jourer som drivs av BOJ:s riksförbund driver vissa intresseorganisationer sina egna brottsofferjourer med stöd av Brottsoffermyndigheten och Socialstyrelsen. Ett exempel är RFSL – Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter. RFSL har ungefär 6000 medlemmar, ett mycket blygsamt antal jämfört med flera av Sveriges trossamfund. På sin webbplats skriver RFSL:

Vi kan följa med dig till polisen om du vill anmäla brottet, vara ett stöd i din kontakt med sjukvården eller med socialtjänsten, hjälpa dig att hitta en bra advokat och målsägandebiträde, och självklart följa med på en eventuell rättegång.²²

En liknande verksamhet i trossamfundens regi skulle kunna bidra till att avhjälpa flera av de problem rörande anmälningar, språk- och kunskapsbrister som har påpekats under arbetet med denna kartläggning.

En annan typ av ideell verksamhet med stor relevans är Antidiskrimineringsbyråerna, vilka drivs lokalt på 14 orter i Sverige.²³ Antidiskrimineringsbyråerna verkar för mångfald, likabehandling och jämställdhet. De är religiöst och partipolitiskt obundna och erbjuder stöd och hjälp till drabbade, däribland kostnadsfri juridisk rådgivning, samt utbildning till

²² <http://www.rfsl.se/brottsoffer/?p=4028> (besökt 2014-11-04).

²³ <http://www.adbsverige.se/byraer-i-natverket/> (besökt 2014-11-04).

företag, föreningar, kommuner och landsting. Genom AGERA-projektet har Sveriges antidiskrimineringsbyråer bland annat tagit fram en handbok för det civila samhällets arbete mot diskriminering som finns fritt tillgänglig på webben.²⁴ Vidare har Uppsalas antidiskrimineringsbyrå drivit projektet Föreningars Interna Antidiskrimineringsarbete (FIA-projektet) med stöd av Ungdomsstyrelsen (numera Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF). Projektet har bland annat resulterat i en idéskrift om internt antidiskrimineringsarbete inom det civila samhället.²⁵ På flera antidiskrimineringsbyråers webbplatser går det att anmäla utsatthet för diskriminering.

Under senare år har olika initiativ för att underlätta rapportering om utsatthet för hatbrott på webben tagits. Ett brittiskt exempel är Tell Mama (tellmamauk.org), där "Mama" kan utläsas som "measuring anti-Muslim attacks". På webbplatsen kan besökaren rapportera en incident och välja att vara anonym. TellMama är också aktiva i sociala medier samt har utvecklat en egen app för smarta telefoner. Ett jämförbart svenskt initiativ är Hatbrott.se, som trots det allmänna namnet är inriktad på hatbrott med islamofobiska motiv. Även här kan besökaren rapportera en incident och välja anonymitet. Dessutom ställs frågor om incidenten har polisanmälts och hur bemötandet från polisen i så fall var. Ett ytterligare initiativ som kan nämnas är Tillsammansskapet som är Stiftelsen Expos plattform för antirasistiskt arbete i lokalsamhället.²⁶ En rad andra initiativ existerar vilka på olika sätt strävar efter att uppmärksamma och motverka främlingsfientliga handlingar mot trossamfund.

²⁴ <http://ageraprojektet.se> (besökt 2014-11-04).

²⁵ Tyvärr fungerar inte länken till dokumentet på webbplatsen (fiaprojektet.se) men det kan erhållas genom e-postkontakt.

²⁶ <http://tillsammansskapet.se> (besökt 2014-11-04).

7. ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Föreliggande rapport visar att främlingsfientliga handlingar och hot mot trossamfund är ett omfattande problem i dagens Sverige. Dessa hot och attacker riktas både mot samfundens lokaler och mot dess medlemmar. De som drabbas är inte bara de synligt praktiserande – till exempel präster, rabbiner och imamer – utan också personer som förmodas tillhöra en viss religiös grupp.

Samtidigt som trossamfundens vittnar om att hot och trakasserier är vanligt förekommande i dagens Sverige är det också tydligt att det finns ett glapp mellan antalet anmälda hatbrott med antisemitiska, islamofobiska och kristofobiska förtecken som har insamlats av BRÅ och enskilda individers upplevelser och erfarenheter av hatbrott. Mörkertalet, det vill säga antalet icke anmälda fall, tycks vara omfattande. Vad detta beror på är svårt att säga. Det finns förmodligen ett flertal olika förklaringar till varför enskilda individer och trossamfund inte anmäler hatbrott till polisen. I vissa fall tycks det handla om en bristande kunskap om att man kan anmäla denna typ av hatbrott. I andra fall tycks det handla om ett bristande förtroende för polis och rättsväsendet. Att anmäla upplevs i dessa fall som meningslöst och tidskrävande samtidigt som en anmälan inte leder till påföljder. Även polisens och rättsväsendets kunskaper inom området hatbrott kan vara avgörande faktorer.

En genomgång av tidigare forskning visar att flera rapporter och studier har fokuserat antisemitiska och islamofobiska hatbrott. Dessa studier har framför allt varit kartläggande och flera har pekat på glappet mellan antalet anmälningar och upplevelser av hatbrott samt på främlingsfientliga och diskriminerande attityder. Däremot har ytterst få studier ägnats åt kristofobi och hatbrott mot andra religiösa grupper än judar och muslimer. Här finns behov av ytterligare studier då vår kunskap om hot mot andra trossamfund är bristfällig. I BOM:s rapport *Offer för hatbrott – vad har gjorts och vad kan förbättras* (2007) framkommer det också att merparten av tidigare studier av hatbrott har varit inriktade mot området HBTQ. Trots att hot mot HBTQ-personer inte nödvändigtvis kan knytas till frågor som rör trossamfund är BOM:s genomgång och förslag av stor betydelse även för hur trossamfund och myndigheter skulle kunna utveckla sitt arbete.

Gällande de åtgärder som föreslås för det framtida arbetet mot främlingsfientliga handlingar och hatbrott mot trossamfund har denna rapport valt tre kategorier:

- Förslag till åtgärder som rör myndigheter.
- Förslag till åtgärder som rör trossamfund och civilsamhälle
- Förslag till åtgärder som rör forskning

7.1. Förslag till åtgärder som rör myndigheter

När det gäller myndigheters arbete mot hatbrott – i detta fall hot mot trossamfund och dess medlemmar – så är fokus framför allt på behovet av att förenkla och se över rutiner för anmälan. Polis och åklagarväsendet behöver kontinuerlig utbildning om främlingsfientliga handlingar, hatbrott och hot mot trossamfund. Det finns också ett behov av att ställa rätt frågor i samband med anmälningar. Detta är speciellt viktigt eftersom det ofta är svårt att bevisa ett hatbrottsmotiv och kvaliteten på det insamlade bevismaterialet är helt avgörande för en fullgod rättslig prövning. Polisen måste därför bli bättre på att uppmärksamma, dokumentera och säkra bevis när det gäller hatbrott. Utöver polisen gäller det även rättsväsendet i vidare bemärkelse och speciellt i rättsfall där hatbrott åberopas och kan leda till straffskärpning. Idag vittnar till exempel många av trossamfundens medlemmar om att de upplever att bevisbördan först och främst ligger på offret och att man inte får det stöd man behöver från polisen. Arbetet med attityder och en nolltolerans mot rasism och diskriminering inom poliskåren måste därför också vara en del av arbetet mot främlingsfientliga handlingar och hatbrott.

Det finns också ett stort behov för myndigheter att samarbeta med trossamfund och andra ideella organisationer i samhället för att bekämpa främlingsfientliga handlingar och hatbrott. Företrädare för trossamfund påpekar att de upplever en bristande kunskap om religion och religiositet hos politiker och myndigheter. Men även trossamfund bör i högre grad samverka med polisen när det gäller utredningsmetoder och fastställande av motiv. Detta arbete är långsiktigt och för att uppnå ett bra resultat måste ett förtroende byggas upp mellan trossamfund och myndigheter. Att skapa mötespunkter och naturliga nätverk är därför av stor betydelse och dessa måste bygga på ömsesidighet och respekt. Myndigheter kan inte endast vända sig till trossamfund när de har behov av att lösa problem utan samarbetet måste vara mer långsiktigt och förebyggande. Integrationspolis och dialogpolis samt speciellt ansvariga för hatbrott inom polis- och rättsväsendet framhålls som något mycket viktigt.

Följande åtgärder föreslås:

- Se över rutinerna vid anmälningar av hatbrott med målet att förbättra korrekt kategorisering vid upprättande av anmälan samt förenkla följande av misstänkta hatbrott genom hela rättsprocessen.
- Utse personer som har ett speciellt ansvar för hatbrott inom polis- och rättsväsendet. Denna åtgärd bör se lika ut för hela landet och regionala arbetsmetoder mot hatbrott måste bli likvärdiga.
- Polisens kunskaper om främlingsfientliga handlingar, hatbrott och rasism måste prioriteras.
- Fortlöpande utbildning för myndighetspersoner (speciellt polis och åklagare, men också för säkerhets/dörrvakter som inte räknas som

myndighetspersoner) när det gäller främlingsfientliga handlingar och hatbrott (motiv, frekvens och möjliga åtgärder).

- Det bör uppmärksammas att många av trossamfundens medlemmar/besökare har sin bakgrund utanför Sverige och de kan därför ha språkliga problem i mötet med myndigheter vilket ofta förstärks av en tidigare negativ erfarenhet av myndighetskontakter från olika ursprungsländer. Att öka tilliten till myndigheter måste prioriteras.
- Fackföreningar bör få en ökad kunskap om och bli en integrerad del i arbetet mot främlingsfientliga handlingar, hatbrott, rasism och diskriminering.
- BRÅ bör årligen redovisa förekomsten av hot mot konvertiter i samband med sin årliga rapport om hatbrott.
- SST och de redan existerande samarbeten som finns mellan trossamfunden samt Svenska kyrkan bör få en prioriterad uppgift att aktualisera och fördjupa sitt arbete mot hatbrott bland trossamfund i Sverige.

7.2. Förslag till åtgärder som rör trossamfund och civilsamhälle

Trossamfund spelar en stor roll för att synliggöra problem såväl som lösningar i relation till främlingsfientliga handlingar, hatbrott och diskriminering på både individ- och strukturnivå. Erfarenheter (både negativa och positiva) kan förmedlas till myndigheter i samband med besök och utbildningar. Ett återkommande problem är att bevisbördan ofta läggs över på offret och för att undvika detta problem måste polisens kunskaper om främlingsfientliga handlingar och hatbrott öka (se ovan). Men samtidigt är det tydligt att trossamfunden också kan bli bättre på att ta fram informationsmaterial till både offer och myndigheter när det gäller främlingsfientliga handlingar och hatbrott. Även trossamfundens medlemmar och ”personal” bör få en ökad kunskap om hatbrott. Framför allt vilka rättigheter som finns, men också hur en anmälan skapas och behandlas samt varför det är svårt att fastställa hatbrott som ett motiv. För att få ett större genomslag måste mer kunskap och stöd ges till offer i form av information på flera språk – till exempel om att man kan anmäla hatbrott och diskriminering på grund av religiös tillhörighet. Detta kan till exempel ske via församlingslokaler, men också via telefonjourer, tryckta informationsfoldrar och via nätet. Trossamfunden bör också aktivt söka samarbete med myndigheter samt med BOJ.²⁷ För att dessa insatser skall realiseras och bli långsiktiga, snarare än kortsiktiga, finns dock behov av ekonomiskt stöd till trossamfunden samt BOJ. Möjligheten att söka medel för dessa och liknande frågor från Allmänna arvsfonden (<http://www.arvsfonden.se>) behöver spridas bland

²⁷ Idag erbjuder BOJ:s volontärer hjälp på 26 olika språk förutom svenska och engelska, se <http://www.brottsofferjouren.se> (hämtad 2014-10-27).

trossamfundens företrädare och medlemmar. Även antidiskrimineringsbyråerna runt om i landet bör inkluderas i detta arbete. Dessa kan tillsammans med BOJ överbygga det faktum att många offer för främlingsfientliga handlingar och hatbrott kan känna sig ovilliga att kontakta polisen. Mycket viktigt arbete görs redan av antidiskrimineringsbyråer och BOJ, men det har hittills i liten utsträckning inkluderat trossamfund. Härmed förespråkas ansträngningar för ett mer aktivt samarbete från samtliga parter.

Det är en utmaning för flera trossamfund att många medlemmar har en bakgrund i länder eller regioner där kontakten med polis och myndigheter ofta kan uppfattas som något negativt eller till och med farligt. Detta faktum bör speciellt uppmärksammas av svenska myndigheter (inte minst polis- och åklagarväsendet), men det är också viktigt att dessa frågor behandlas och diskuteras av trossamfunden. Information till medlemmar och nära kontakter med berörda myndigheter är därför av stor betydelse för att överbygga rädslor och missförstånd.

En viss del av informationen om hatbrott är också gemensam för trossamfunden oberoende av deras olika trosriktningar. En allmän information om möjligheten att anmäla hatbrott och kontaktuppgifter om hur man gör en anmälan samt hur en anmälan behandlas bör sammanställas och författas på ett flertal olika språk. För detta arbete krävs gemensamma insatser och samarbete över religionsgränserna. Ett sådant samarbete bör till exempel inledas tillsammans med Islamiska samarbetsrådet (IS), Judiska centralrådet, Sveriges kristna råd (SKR), Ortodoxa och österländska kyrkans ekumeniska råd (OÖKER), Sveriges Buddhistiska Samarbetsråd samt andra trossamfund som till exempel hinduer, mandéer med flera. Inom ramen för ett sådant samarbete skulle trossamfunden kunna bedriva ett gemensamt arbete mot hot och trakasserier oberoende av tro eller livsåskådning. Ett sådant samarbete är speciellt viktigt eftersom internationella händelser och konflikter (inte minst i dagens oroliga Mellanöstern) lätt spiller över och kan få negativa konsekvenser för dialog och samverkan. Till exempel skulle trossamfunden kunna arbeta med en gemensam definition av och problembild gällande hot och trakasserier mot trossamfund och dess medlemmar. Trossamfunden skulle också kunna utarbeta en gemensam blankett för anmälningar. På ett sådant sätt skulle det bli lättare för både trossamfund och myndigheter att identifiera främlingsfientliga handlingar och hatbrott och motverka dess negativa konsekvenser.

Samtidigt finns det ett behov av att trossamfunden själva inleder ett internt arbete med att identifiera och motverka diskriminerande och negativa attityder gentemot andra trossamfund – inte minst i relation till internationella konflikter och oroshärdar, men också i samband med konvertering och byte av religion.

Föreliggande åtgärder föreslås:

- Trossamfundet bör i högre utsträckning ses som en resurs som kan synliggöra problem med främlingsfientliga handlingar och hatbrott på både individ- och strukturnivå, men även som en resurs för att minska problem och motsättningar samt föreslå lösningar.
- Trossamfundets information och stöd till offer för hatbrott bör förstärkas och trossamfundets kunskap om hatbrott behöver öka.
- Samarbete med BOJ och antidiskrimineringsbyråerna runt om i landet bör inledas och fördjupas.
- Trossamfundet bör söka de tillgängliga ekonomiska stöd som finns (t.ex. från Allmänna arvsfonden) för att kunna inleda ett långsiktigt och kontinuerligt arbete med att uppmärksamma och motverka främlingsfientliga handlingar och hatbrott.
- Trossamfundet bör öka sitt samarbete för att kunna utföra gemensamma insatser mot främlingsfientliga handlingar och antireligiösa hatbrott i Sverige.
- Trossamfundet måste också inleda ett arbete mot fördomar inom de egna grupperna visavi andra religioner, trosuppfattningar och livsåskådningar. Detta kan till exempel ske i samarbete med folkbildningsinstitutioner, ungdomsförbund och andra aktörer.
- Möjligheten att inrätta en gemensam webbtjänst för snabb och enkel rapportering av hatbrott mot trossamfund bör undersökas.

7.3. Förslag till åtgärder som rör forskning

Utöver ovan nämnda åtgärder finns det ett behov av ökad forskning kring främlingsfientliga handlingar, hatbrott och diskriminering av människor på grund av verklig eller förmodad religiös tillhörighet. En angelägen uppgift för forskarsamhället är att dokumentera och analysera hur offer för hatbrott bemöts inom polis- och rättsväsendet, hälso- och sjukvården, socialtjänsten, skola och stödorganisationer. Såväl negativa som goda exempel bör analyseras och dokumenteras för att kunna utveckla arbetet mot hatbrott. Det finns också ett stort behov av att genomföra jämförande studier när det gäller antisemitism, islamofobi och kristofobi. Frågor som behöver utredas är exempelvis i vilken utsträckning dessa tre områden är relaterade till varandra samt i vilken omfattning de påverkas av internationella händelser och kriser. Även gapet mellan antalet anmälda hatbrott och upplevelser/förekomsten av främlingsfientliga handlingar måste utredas och dokumenteras. Varför är mörkertalet så stort och vilka orsaker beror det på? Hur kan gapet mellan antalet anmälningar och upplevelsen/erfarenheten av hatbrott minskas?

Föreliggande åtgärder föreslås:

- Forskningsråden (Vetenskapsrådet, Riksbankens jubileumsfond och Forte) bör ges möjligheter att utlysa öronmärkta forskningsprojekt som har ett specifikt fokus på främlingsfientliga handlingar och hatbrott mot trossamfund och dess medlemmar i vid bemärkelse.
- Forskning om hot mot kristna och andra religiösa grupper bör ges ekonomiskt stöd samtidigt som studiet av antisemitism och islamofobi fortsätter att vara prioriterade forskningsområden.
- Kunskaper från forskarvärlden när det gäller främlingsfientliga handlingar och hatbrott bör inkluderas på ett tydligare sätt i utbildningar för polis, jurister, lärare, sjukvårdspersonal och socionomer.
- Förekomsten av hot i samband med konvertering måste dokumenteras och analyseras på ett vetenskapligt sätt.
- SST bör ges i uppdrag att fortsatt genomföra hearingar och kunskapsinhämtning från trossamfunden rörande hot och säkerhetsfrågor. Ett sådant longitudinellt uppdrag skulle ge värdefull kunskap om den rådande situationen för trossamfund och en lägesbild av religionsfriheten i Sverige.

8. REFERENSER OCH BILAGOR

8.1. Bibliografi

- Ahmed, Ruweida. 2014. *Säkerhet och krisberedskap i Sveriges moskéer*. Stockholm: Islamiska samarbetsrådet.
- Anti-Defamation League. 2014. "ADL Global 100." *ADL.org*. Hämtad från: <http://www.adl.org/anti-semitism/m/adl-global-100/> (bes: 2014-11-04).
- Bachner, Henrik. 2004. *Återkomsten: antisemitism i Sverige efter 1945*. Stockholm: Natur och kultur.
- Bachner, Henrik och Ring, Jonas. 2005. *Antisemitiska attityder och föreställningar i Sverige*. Stockholm: Forum för levande historia/Brottsförebyggande rådet. Hämtad från: <http://www.levandehistoria.se/material/antisemitiska-attityder-och-forestillinger-i-sverige> (bes: 2014-11-05).
- Bevelander, Pieter, Hjerm, Mikael och Kiiskinen, Jenny. 2013. *The Religious Affiliation and Anti-Semitism of Secondary School Swedish Youths: A Statistical Analysis from 2003 and 2009*. 13:1. MIM Working Paper Series. Malmö: Malmö högskola. Hämtad från: <http://www.mah.se/english/research/Our-research/Centers/Malmo-Institute-for-Studies-of-Migration-Diversity-and-Welfare/Publications1/MIM-Working-Papers-Series/MIM-working-paper-series-131/> (bes: 2014-11-04).
- Bleich, Erik. 2011. "What Is Islamophobia and How Much Is There? Theorizing and Measuring an Emerging Comparative Concept." *American Behavioral Scientist* 55 (12): 1581–1600.
- BOM. 2007. *Offer för hatbrott - Vad har gjorts och vad kan förbättras?* Umeå: Brottsoffermyndigheten (BOM). Hämtad från: <http://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Böcker/Offer%20för%20hatbrott,%20vadd%20har%20gjorts%20och%20vad%20kan%20förbättras.pdf> (bes: 2014-11-04).
- Borell, Klas. 2012. *Islamofobiska fördomar och hatbrott: en kunskapsöversikt*. SST:s Skriftserie 1. Bromma: Nämnden för statligt stöd till trossamfund.
- Borell, Klas och Gerdner, Arne. 2010. "Motstånd och stöd: en studie av svenska muslimska församlingar." *Sociologisk forskning* 47: 31–43.
- BRÅ. 2008. *Diskriminering i rättsprocessen: om missgynnande av personer med utländsk bakgrund*. BRÅ 2008:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Hämtad från: <http://www.bra.se/bra/publikationer/arkiv/publikationer/2008-02-21-diskriminering-i-rattsprocessen.html> (bes: 2014-11-05).
- . 2014a. *Hatbrott 2013: statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott*. 2014:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Hämtad från: <http://www.bra.se/bra/publikationer/arkiv/publikationer/2014-08-21-hatbrott-2013.html> (bes: 2014-11-05).
- . 2014b. *NTU 2013. Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. 2014:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Hämtad från: <http://www.bra.se/bra/publikationer/arkiv/publikationer/2014-01-13-ntu-2013.html> (bes: 2014-11-05).
- Brax, David. 2014. "Nu kan rättsläget kring hatbrott bli tydligare." *SvD.se*, 30 september. Hämtad från: http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/nu-kan-rattslaget-kring-hatbrott-bli-tydligare_3933858.svd (besökt 2014-11-04).
- Brinkemo, Per. 2014. *Mellan klan och stat. Somalier i Sverige*. Stockholm: Timbro.
- Cantwell, Oisín. 2014. "Vad krävs för att ett hatbrott ska vara bevisat?" *Aftonbladet.se*, 2 april. Hämtad från: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/oisincantwell/article18652233.ab> (besökt 2014-11-04).

- Cowan, Douglas E. 2014. "Conversion to New Religious Movements." I *The Oxford Handbook of Religious Conversion*, red. Lewis R. Rambo och Charles E. Farhadian. New York: Oxford University Press.
- Dam, Robert. 2013. *Arbopparen: mina 20 år i scientologin*. Övers. Maria Store. Örebro: Libris.
- Demker, Marie. 2013. "Positiv attityd till invandring trots mobilisering av invandringsmotstånd." I *Svensk migrationspolitisk opinion 1991–2012*, 23–36. SOM-Institutets Temaserie 2013:2. Göteborgs universitet. Hämtad från: http://www.som.gu.se/digitalAssets/1467/1467499_svensk-migrationspolitisk-opinion-2.pdf (bes: 2014-11-04).
- DO. 2010. *Diskriminering på bostadsmarknaden*. Redovisning av regeringsuppdrag Ij2009/1834/DISK. Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO). Hämtad från: <http://www.do.se/sv/Material/Diskriminering-pa-bostadsmarknaden/> (besökt 2014-11-05).
- . 2012a. Forskningsöversikt om rekrytering i arbetslivet: forskning som publicerats vid svenska universitet och högskolor sedan år 2000. Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO). Hämtad från: <http://www.do.se/sv/Material/Forskningsoversikt-om-diskriminering-vid-rekryteringsprocessen/> (besökt 2014-11-05).
- . 2012b. *Rätten till sjukvård på lika villkor*. Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO). Hämtad från: <http://www.do.se/sv/Material/Ratten-till-sjukvard-pa-lika-villkor/> (besökt 2014-11-04).
- . 2013a. Forskning om diskriminering av muslimer i Sverige: en översikt av forskning publicerad vid universitet och högskolor i Sverige sedan år 2003. Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO). Hämtad från: <http://www.do.se/sv/Material/Forskning-om-diskriminering-av-muslimer-i-Sverige/> (besökt 2014-11-05).
- . 2013b. Förstudie till projekt om att synliggöra diskrimineringen av muslimer. Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO).
- . 2014. *Årsredovisning 2013*. Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO). Hämtad från: <http://www.do.se/sv/Material/Arsredovisning-2013/> (bes: 2014-11-05).
- Ebaugh, Helen Rose Fuchs. 1988. *Becoming an Ex: The Process of Role Exit*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ekman, Mattias. 2013. "Våldsbejakande och antidemokratiska högerextrema budskap på internet." I *Våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet*, 43–117. Stockholm: Statens medieråd. Hämtad från: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/219564> (bes: 2014-11-04).
- Englund, Cecilia. 2006. "Att leva med huvudduk i Sverige – muslimska kvinnors upplevelser av diskriminering och rasism." I *Rasism och främlingsfientlighet i Sverige: antisemitism och islamofobi 2005*, 55–72. Integrationsverkets rapportserie 2006:02. Norrköping: Integrationsverket. Hämtad från: <http://mkc.botkyrka.se/bibliotek/integrationsverkets-publikationer/2006-2> (bes:2014-11-05).
- Enstedt, Daniel och Larsson, Göran. 2013. "Telling the Truth about Islam? Apostasy Narratives and Representations of Islam on WikiIslam.net." *CyberOrient* 7 (1). Hämtad från: <http://www.cyberorient.net/article.do?articleId=8459> (besökt 2014-11-04).
- European Commission. 2009. *Discrimination in the EU in 2009*. Special Eurobarometer 317. European Commission. Hämtad från: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_317_en.pdf (besökt 2014-11-05).
- . 2012. *Discrimination in the EU in 2012*. Special Eurobarometer 393. European Commission. Hämtad från: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf (besökt 2014-11-05).

- FLH. 2010. *Den mångtydiga intoleransen – en studie av gymnasieungdomars attityder läsåret 2009/2010*. Rapportserie 1:2010. Stockholm: Forum för levande historia (FLH). Hämtad från: <http://www.levandehistoria.se/material/den-mangtydiga-intoleransen> (besökt 2014-11-05).
- . 2011. *Antisemitism och islamofobi – utbredning, orsaker och preventivt arbete*. Stockholm: Forum för levande historia (FLH). Hämtad från: <http://www.levandehistoria.se/material/antisemitism-och-islamofobi> (bes: 2014-11-05).
- . 2014. *Tid för tolerans. En studie om vad skolelever i Sverige tycker om varandra och samhället i stort*. Rapportserie 1:2014. Stockholm: Forum för levande historia (FLH). Hämtad från: <http://www.levandehistoria.se/material/tid-tolerans> (besökt 2014-11-04).
- FRA. 2013. *Discrimination and Hate Crime against Jews in EU Member States: Experiences and Perceptions of Antisemitism*. Wien: European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). Hämtad från: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/discrimination-and-hate-crime-against-jews-eu-member-states-experiences-and> (besökt 2014-11-05).
- Fridenäs, Ronnie, Christiansson, Sofia och Holmberg, Ulla. 2010. *Självupplevd diskriminering*. Stockholm: TNS SIFO. Hämtad från: http://www.do.se/Documents/rapporter/tns_sifo_upplevelser.pdf (bes: 2014-11-04).
- Gardell, Mattias. 2010. *Islamofobi*. Stockholm: Leopard.
- Granström, Torbjörn. 2014. "De kärleksbombar vandaliserade lokaler." *LT Södertälje*, 17 september. Hämtad från: <http://lt.se/nyheter/sodertalje/1.2639771-de-karleksbombar-vandaliserade-lokaler> (besökt 2014-11-04).
- Hammarström, Per, Lundberg, Anders P och Steiner, Kristian. 2012. "Främlingsfientlighet via SEA." *Dagen*, 30 augusti. Hämtad från: <http://www.dagen.se/debatt/framlingsfientlighet-via-sea-1.111674> (besökt 2014-11-04).
- Jarrick, Arne. 1987. *Den himmelske älskaren: herrnhutisk väckelse, vantro och sekularisering i 1700-Talets Sverige*. Stockholm: Ordfront.
- Justitiedepartementet. 2014. *Genomförande av Brottsofferdirektivet*. Ds 2014:14. Regeringskansliet. Hämtad från: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/240373> (besökt 2014-11-05).
- Kalonaityté, Viktorija, Kawesa, Victoria och Tedros, Adiam. 2007. *Att färgas av Sverige: upplevelser av diskriminering och rasism bland ungdomar med afrikansk bakgrund i Sverige*. Stockholm: Ombudsmannen mot etnisk diskriminering. Hämtad från: <http://www.do.se/sv/Material/Material-fd-Ombudsmannen/Att-fargas-av-Sverige-EtnO/> (besökt 2014-11-05).
- Karlsson, Pia och Svanberg, Ingvar. 1995. *Moskéer i Sverige. En religionsetnologisk studie i intolerans och administrativ vanmakt*. Tro och tanke 1995:7. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd.
- Lagerlöf, David. 2006. "Bland judiska konspiratörer och muslimska koloniserare – antisemitism och islamofobi på internet." I *Rasism och främlingsfientlighet i Sverige: antisemitism och islamofobi 2005*, 26–54. Integrationsverkets rapportserie 2006:02. Norrköping: Integrationsverket. Hämtad från: <http://mkc.botkyrka.se/bibliotek/integrationsverkets-publikationer/2006-2> (besökt 2014-11-05).
- Larsson, Göran. 2007. "Cyber-Islamophobia? The Case of WikiIslam", *Contemporary Islam*, vol. 1, issue 1, ss. 53-67.
- Listerborn, Carina. 2010. "Väld i staden. Vardagsrasism och maktutövning i offentliga rum." I *Makten över rummet. Tankar om den hållbara staden*, red. Göran Graninger och Christer Knuthammar, 89–106. Linköping University Interdisciplinary Studies 13. Linköping: Stiftelsen Vadstena Forum för samhällsbyggande. Hämtad från: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:369824> (besökt 2014-11-04).
- Malm, Andreas. 2009. *Hatet mot muslimer*. Stockholm: Atlas.
- Månsson, Anna. 2002. *Becoming Muslim: Meanings of Conversion to Islam*. Lund: Studentlitteratur.
- Mella, Orlando, Ahmadi, Fereshteh och Palm, Irving. 2013. *Mångfaldsbarometern 2013*. Högskolan i Gävle. Hämtad från:

- <https://www.hig.se/download/18.4d5c738013f2afde56fb8fb/1381770808240/Mangfaldsbarometern+2013+-+rapport.pdf> (besökt 2014-11-05).
- Mella, Orlando och Palm, Irving. 2012. *Mångfaldsbarometern 2012*. Uppsala universitet, Sociologiska institutionen. Hämtad från: http://www.soc.uu.se/digitalAssets/221/221876_3mangfaldsbarometern.pdf (besökt 2014-11-05).
- Mella, Orlando, Palm, Irving och Bromark, Kristina. 2011. *Mångfaldsbarometern 2011*. Uppsala universitet, Sociologiska institutionen. Hämtad från: http://www.immi.se/rasism/files/mangfaldsbarometer_2011.pdf (besökt 2014-11-05).
- MKC. 2014. *Afrofobi. En kunskapsöversikt över afrosvenskars situation i dagens Sverige*. Botkyrka: Mångkulturellt centrum (MKC). Hämtad från: <http://mkc.botkyrka.se/wordpress/wp-content/uploads/2014/02/Afrofobi-20140203-hela-rapporttexten.pdf> (bes: 2014-11-05).
- Myrvold, Kristina. 2009. "Sikher och sikhism." I *Det mångreligiösa Sverige – ett landskap i förändring*, red. Daniel Andersson och Åke Sander, 2 uppl., 285–338. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, Monika. 2014. "Somaliska föreningen: 'Oj vilken kärlek!'" *LT Södertälje*. 17 september. Hämtad från: <http://lt.se/nyheter/sodertalje/1.2640723-somaliska-foreningen-oj-vilken-karlek-> (besökt 2014-11-05).
- Nylund Skog, Susanne. 2006. "Med davidstjärnan under tröjan – upplevelser av diskriminering och judiskt ursprung i Sverige 2005." I *Rasism och främlingsfientlighet i Sverige: antisemitism och islamofobi 2005*, 73–110. Integrationsverkets rapportserie 2006:02. Norrköping: Integrationsverket. Hämtad från: <http://mkc.botkyrka.se/bibliotek/integrationsverkets-publikationer/2006-2> (besökt 2014-11-05).
- Open Society Foundations. 2014. *Somalis in Malmö*. Somalis in European Cities. London: Open Society Foundations. Hämtad från: <http://www.opensocietyfoundations.org/reports/somalis-malmo> (bes: 2014-11-05).
- Orrenius, Niklas. 2013. "Hon blev måltavla för hatet mot muslimer." *DN.se*, 22 december. Hämtad från: <http://www.dn.se/nyheter/sverige/hon-blev-maltavla-for-hatet-mot-muslimer/> (besökt 2014-11-05).
- . 2014. "Döms för attack mot kvinnor i slöja." *DN.se*, 17 september. Hämtad från: <http://www.dn.se/nyheter/sverige/doms-for-attack-mot-kvinnor-i-sloja/> (bes: 2014-11-05).
- Otterbeck, Jonas. 2010. *Samtidislam: unga muslimer i Malmö och Köpenhamn*. Stockholm: Carlsson.
- Poohl, Daniel. 2009. "Ombytt roller." *Expo*, nr 3, s. 20–25.
- Rambo, Lewis R. och Farhadian, Charles E., red. 2014. *The Oxford Handbook of Religious Conversion*. New York: Oxford University Press.
- Ring, Jonas och Morgentau, Scarlett. 2004. *Intolerans: antisemitiska, homofobiska, islamofobiska och invandrarfientliga tendenser bland unga*. Stockholm: Forum för levande historia/Brottsförebyggande rådet. Hämtad från: <http://www.levandehistoria.se/material/intoleransrapporten-2003> (besökt 2014-11-05).
- Roström Andersson, Sofia. 2014. "Blommor mot hatattack." *Aftonbladet*, 6 januari.
- RPS. 2013. *Inspektion av polismyndigheternas förmåga att upptäcka och utreda hatbrott*. Tillsynsrapport 2013:4. Rikspolisstyrelsen (RPS).
- Sander, Åke. "Discussion of the Definition of Islamophobia". Unpublished paper. Göteborg.
- Sarnecki, Jerzy, red. 2006. *Är rättvisan rättvis? Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättsystemet*. SOU 2006:30. Stockholm. Hämtad från: <http://www.regeringen.se/sb/d/6155/a/59925> (besökt 2014-11-05).
- Singh, Harpreet. 2012. "Sikh Immigrants' Views and Strategies of Integration into Swedish Society: A Qualitative Study of First Generation Sikhs in Skåne". Kandidatuppsats, Lund: Lund University. Hämtad från: <http://www.uppsatser.se/uppsats/cf28a4797e/> (bes: 2014-11-05).

- Sixtensson, Johanna. 2009. *Hemma och främmande i staden. kvinnor med slöja berättar*. Malmö University Publications in Urban Studies 4. Malmö: Malmö högskola. Hämtad från: <https://www.mah.se/upload/FAKULTETER/KS/Urbana%20Studier/Urban%20forskning/hemma.pdf> (besökt 2014-11-05).
- Steiner, Kristian. 2010. "Vem är min nästa?" *Bilden av islam och muslimer i den kristna nybetstidningen Världen idag*. Studier av inter-religiösa relationer 49. Uppsala: Uppsala universitet.
- Stigell, Roger och Hellström, Katrin. 2014. "Hatbrott mot muslimers lokaler i Södertälje." *LT Södertälje*. 12 september. Hämtad från: <http://lt.se/nyheter/sodertalje/1.2633788-hatbrott-mot-muslimers-lokaler-i-sodertalje> (besökt 2014-11-05).
- Stjernholm, Simon. 2013. "Våldsbejakande och antidemokratiska islamistiska budskap på internet." I *Våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet*, 172–236. Statens medieråd. Hämtad från: <http://www.regeringen.se/sb/d/13970/a/219564> (besökt 2014-11-04).
- Streib, Heinz. 2014. "Deconversion." I *The Oxford Handbook of Religious Conversion*, red. Lewis R. Rambo och Charles E. Farhadian. New York: Oxford University Press.
- Sultán Sjöqvist, Madeleine. 2006. "Vi blev muslimer". Svenska kvinnor berättar. En religionssociologisk studie av konversionsberättelser. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Svenska kommittén mot antisemitism. 2013. "Ny EU-undersökning: judar i Europa ser antisemitism som stort problem." *SKMA:s blogg*. Hämtad från: <http://skma.se/blogg/2013/12/ny-eu-undersokning-judar-i-europa-ser-antisemitism-som-stort-problem/> (besökt 2014-11-05).
- . 2014a. "Antisemitismen i ett globalt perspektiv. SKMA sammanfattar och kommenterar ny studie." *SKMA:s blogg*. Hämtad från: <http://skma.se/blogg/2014/05/antisemitismen-i-ett-globalt-perspektiv-skma-sammanfattar-och-kommenterar-ny-studie/> (besökt 2014-11-05).
- . 2014b. "Judehat i debatten om Gazakrisen: en dokumentation av antisemitiska kommentarer på Stefan Löfvens Facebooksida." *SKMA:s blogg*. Hämtad från: <http://skma.se/blogg/2014/07/judehat-i-debatten-om-gazakrisen-en-dokumentation-av-antisemitiska-kommentarer-pa-stefan-lofvens-facebooksida/> (besökt 2014-11-05).
- Sveriges unga dharmis och ashavaner. 2012. "Botkyrkas framtid är vår". Opublicerad PP-pres.
- Swärd, Stefan och Gustavsson, Stefan. 2012. "Oseriös nidsbild av SEA." *Dagen*, 31 augusti. Hämtad från: <http://www.dagen.se/debatt/oseriös-nidsbild-av-sea-1.110696> (bes: 2014-11-05).
- Swedish Muslims in Cooperation. 2013. *Swedish Muslims in Cooperation Network Alternative Report*. Swedish Muslims in Cooperation Network. Hämtad från: <http://www.islamiskaforbundet.se/sv/doc/Report.pdf> (besökt 2014-11-05).
- Tossavainen, Mikael. 2003. *Det förnekade hatet: antisemitism bland araber och muslimer i Sverige*. Stockholm: Svenska kommittén mot antisemitism.
- Weibull, Lennart. 2012. "Världsreligioner i Sverige." I *I framtidens skugga*, red. Annika Bergström, Lennart Weibull och Henrik Oscarsson, 545–56. SOM-institutets bokserie 56. Göteborgs universitet. Hämtad från: <http://www.som.gu.se/publicerat/Böcker/56.-i-framtidens-skugga--2012-/> (bes: 2014-11-05).
- Werner, Yvonne Maria. 2006. "Svenskhet, katolicism och europeisk integration: den katolska kyrkan i Sverige efter 1945." I *Kyrkohistorisk årskrift* vol. 106, s. 153–166.
- Westerlund, David. 2009. *Islam eller kristendom? Nutida polemik och konflikter bland kristna och muslimer*. Studier av inter-religiösa relationer 46. Stockholm: Dialogos.
- Zuckerman, Phil. 2012. *Faith No More: Why People Reject Religion*. New York: Oxford University Press.

8.2 Möten och intervjuer

Bejzat Becirov, Islamic Center, 25 aug 2014, Malmö.

Thomas Bull, Malmöpolisens hatbrottsgrupp, 23 maj 2014, Malmö.

Maria-Pia Cabero / Anna-Sofia Quensel, Stiftelsen Expo, 14 apr 2014, Stockholm.

Ulf Carmesund, Socialdemokrater för tro och solidaritet, 17 sept 2014, Göteborg.

Gavriel di Cave, Judiska församlingen i Malmö, 4 aug 2014, Malmö.

Carina Djärv, Brottsförebyggande rådet, 15 apr 2014, Stockholm.

Vendela Dobson / Stefan Anering, MSB, 14 apr 2014, Stockholm.

Peter Gross / Kjell Brådman, Säkerhetspolisen, 15 apr 2014, Stockholm.

Daniel Jonas, Judiska församlingen i Göteborg, 18 sept, Göteborg.

Lena Körner, Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum, 18 aug 2014, Malmö.

Ingrid Lomfors / Stefan Schneider / Lena Posner-Körösi, Judiska församlingen i Stockholm
respektive Judiska centralrådet, 19 aug 2014, Stockholm.

Jacob Severin, Forum för levande historia, 14 apr 2014, Stockholm.

Kajsa Wahlberg / Gunnar Grönqvist / Martin Permén / Daniel Godman / Andréa Hammar,
Rikspolisstyrelsen respektive Stockholmspolisens hatbrottsgrupp, 19 aug 2014, Stockholm.

Anders Wigerfelt / Pieter Bevelander, Malmö högskola, 25 aug 2014, Malmö.

8.3. Deltagare vid SST:s hearingar 16–17 juni 2014 i Stockholm

MUSLIMSKA ORGANISATIONER

Abd al Haqq Kielan, Svenska islamiska församlingarna (SIF)

Akil Hamed Zahari Islamiska shia samfunden i Sverige (ISS)

Gülcan Akan, Sveriges muslimska förbund (SMF)

Mehdi Al-Dahlaki, Islamiska shia samfunden i Sverige (ISS)

Ruweida Ahmed, Förenade islamiska föreningar i Sverige (FIFS)

Salim Govani, Förenade islamiska föreningar i Sverige (FIFS)

ÖVRIGA SAMFUND

Ali Cagan, Alevitiska risksförbundet

Ali Khosrawi, Yari trossamfund

Bilal Görgü, Kurdistans Zarathustra Samf.

Chandra Nawaratne, Stockholm Buddhist Vihara (SBS)

Eraslan Örgün, Alevitiska riksförbundet

Mohan Balendran, Ganesha Temple

Nevin Kamilagaoglu, Alevitiska Riksförbundet

Sudhagar Raghupathy, Sveriges unga Dharmis och Ashavaner

Örjan Widegren, Svenska Bahá'í-samfundet

KRISTNA SAMFUND

Annahita Parsan, EFS, Hammarbykyrkan

Björn Cedersjö, Sveriges kristna råd (SKR)

Cajsa Sandgren, Svenska kyrkan

Emanuel Poli, Syrisk-Ortodoxa Ärkestiftet

Fredrik Emanuelson, Katolska kyrkan OMI

Helena D'Arcy, Katolska kyrkan

Johan Andersson, Syrisk ort. Patr. Ställföre.

Maie Martinson, Estniska Evang-Lutherska kyrkan

Misha Jaksic, Serbisk ortodoxa kyrkan

Olle Alkholm, Equmeniakyrkan

Roksana Parsan, EFS, Hammarbykyrkan

8.4. Frågeguide vid SST:s hearingar med trossamfund i Stockholm den 16–17 juni 2014

- I vilken utsträckning upplever ni handlingar mot ert samfund, såväl lokaler som individer, som ett problem? Vilka erfarenheter har ni?
- Har ni och era medlemmar kunskap om det skydd mot brott med antireligiösa motiv som finns i svensk lagstiftning?
- Har ni som samfund någon strategi för att hantera dessa handlingar? Om ja, vilken?
- Uppmuntrar ni era medlemmar att polisanmäla när de utsatts för misstänkta hatbrott?
- Uppmuntrar ni era medlemmar att kontakta antidiskrimineringsbyråer eller diskrimineringsombudsmannen om de upplever negativ särbehandling?
- Känner ni förtroende för svensk polis och svenskt rättsväsende? Varför/varför inte?
- Vilka åtgärder skulle ni vilja se för att motverka och förebygga dessa handlingar?
- Hur kan ni som aktör i civilsamhället arbeta förebyggande i dessa frågor?

8.5. Deltagare vid SST:s konferens i Alvik, Stockholm den 16 oktober 2014

Abdul Kuddus	Dawah Tablish
Ali Khosrawi	Yari trossamfundet
Ammar Makboul	Diskrimineringsombudsmannen
Awad Olwan	Muslimernas Förening i Nacka
Bo Forssten	Sjundedagsadventistsamfundet,
Cajsa Sandgren	Svenska kyrkan
Camilla Abrahamsson	Arbetsmarknadsdepartementet
Carina Djärv	Brottsförebyggande rådet,
Cecilia Jaensson Wallander	Kyrkans Tidning
Chandra Nawaratne	Stockholm Buddhist Vihara
Daniel Godman	Polisens hatbrottsgrupp
Dick Lindberg	Säkerhetspolisen
Eila Tammenniemi	Sensus studieförbund
Elisabeth Korswing	Svenska Missionsrådet,
Emelie Zackariasson	Fonden för mänskliga rättigheter
Erik Helmersson	Dagens Nyheter
Erik Schyberg	Försvarshögskolan,
Eva Janzon	Världen idag
Fatih Özil	IKUS
Fatima Doubakil	Muslimska Mänskliga Rättighetskommittén
Fernanda Alvarez Cea	Teskedsordern
Fernando Arias	Sveriges Radio
Fredrik Brusi	SST
Fredrik Emanuelson OMI	Katolska biskopsämbetet
Göran Ahlfor	Evangeliska forsterlandsstiftelsen
Göran Larsson	Göteborgs universitet,
Göran Stanton	Polisens hatbrottsgrupp
Hanna Gerdes	Fonden för mänskliga rättigheter
Hassanain Govani	Shiamuslimska församlingen i Märsta
Helena Hummaste	Förenade islamiska föreningar i Sverige
Hussain Zakir	Svenska islamiska församlingarna
Inga Johansson	Equmeniakyrkan
Inger Carnbo	SST
Ingrid Burström	Sensus studieförbund
Jalal Darir	Islamiska förbundet
Johannes Ottestig	DAGEN
Karin Wiborn	SKR
Kent Eriksson	Justitiedepartementet
Kjell Brådmann	Säkerhetspolisen
Lena Källberg	Regeringskansliet
Malin Martelius	Malmö stad
Maie Martinson	Estniska Evang-Lutherska kyrkan
Marianné Donebian	Armeniska apostoliska kyrkan
Mats Hjelmgren	Rikspolisstyrelsen
Max Stockman	SST
Mikael Stjernberg	SKR
Mohammad Muslim Eneborg	Kista Folkhögskola

Mostafa Kharraki	Förenade islamiska föreningar i Sverige
Mustafa Setkic	Bosniakiska islamiska samfundet
Nevin Kamilagaoglu	Alevitiska riksförbundet
Nina Jakku	Lunds Universitet
Ola Johansson	STS, Socialdemokrater för tro och solidaritet
Patricia Carswell	Röda korset
Paul Lindberg	Tidskriften Rikare Liv
Per Callermo	Arvsfondsdelegationen
Peter Gross	Säkerhetspolisen
Salahuddin Barakat	Islamakademin
Shari Tingman	Polisens hatbrottsgrupp
Simon Stjernholm	Lunds universitet
Stefan Anering	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Sudhagar Raghupathy	Sveriges Unga Dharmis och Ashavaner
Syed Mansor	Sveriges muslimska förbund
Thomas Bab	Judiska Centralrådet
Tiit Pädam	Estniska Evang-Lutherska kyrkan
Toader Doroftei	Rumänska Ortodoxa Kyrkan
Trudy Fredriksson	Sveriges Buddhistiska samarbetsråd
Tyra Warfvinge	Sveriges kommuner och Landsting
Ulf Carmesund	STS, Socialdemokrater för tro och solidaritet
Ulf Lindgren	Centrum för religionsdialog
Vendela Dobson	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap,
Yaqub Eneborg	NBV
Yusuf Cesmeli	Islamiska kulturcenterunionen
Zaidi Shams	Sveriges muslimska förbund
Zakir Hussein	Islamiska Shia-samfunden
Åke Göransson	SST
Åsa E Hole	SST
Åsa Furuhausen	Sveriges Radio - Människor och tro
Örjan Wallin	SST
Örjan Widegren	Svenska Bahá'í-samfundet

8.6. Regeringsuppdraget

 REGERINGEN	Regeringsbeslut	II 2
	2014-04-03	A2014/1470/DISK
Arbetsmarknadsdepartementet	Nämnden för statligt stöd till trossamfund Box 14038 167 14 Bromma	
Uppdrag att kartlägga främlingsfientliga handlingar mot trossamfund		
Regeringens beslut		
<p>Regeringen uppdrar åt Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) att kartlägga främlingsfientliga handlingar mot trossamfund. Uppdraget omfattar handlingar mot såväl medlemmar i samfunden som mot samfundens lokaler.</p>		
<p>I uppdraget ingår att myndigheten ska anordna ett seminarium i oktober 2014 för berörda myndigheter och trossamfund vid vilket resultaten av kartläggningen ska presenteras.</p>		
<p>För att genomföra uppdraget får myndigheten 500 000 kronor. Medlen ska betalas ut av Kammarkollegiet efter rekvisition från SST. Rekvisition ska lämnas in senast den 1 september 2014 till Kammarkollegiet. Kostnaderna ska belasta det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet, uppförda anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m., anslagspost 5 för budgetåret 2014.</p>		
<p>SST ska inhämta synpunkter från Brottsförebyggande rådet, Rikspolisstyrelsen och Myndigheten för samhällskydd och beredskap samt andra berörda myndigheter och berörda organisationer.</p>		
<p>Uppdraget ska redovisas i en skriftlig rapport till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet med kopia till Socialdepartementet) senast den 15 november 2014.</p>		
<p>SST ska senast den 15 december 2014 redovisa till Kammarkollegiet och Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet) hur tilldelade medel har använts. Eventuellt outnyttjade medel ska återbetalas till Kammarkollegiet vid samma tidpunkt som den ekonomiska redovisningen för att återföras till anslagsposten på bankgiro 5052-5781.</p>		
<small>Postadress</small> 103 33 Stockholm	<small>Telefonväxel</small> 08-405 10 00	<small>E-post: a.registrator@regeringskansliet.se</small>
<small>Besöksadress</small> Mäster Samuelsgatan 70	<small>Telefax</small> 08-411 36 16	

2

Bakgrund och skälen för regeringens beslut

Arbetet för att förebygga och motverka främlingsfientlighet och liknande former av intolerans har till syfte att värna principen om alla människors lika värde och alla rätt att bli behandlade som individer på lika villkor. Främlingsfientliga handlingar mot trossamfund kan även kränka religionsfriheten, vilken utgör en av de grundläggande friheterna i ett demokratiskt samhälle.

Främlingsfientlighet kan ses som avståndstagande från eller fientlighet mot främlingar. Den kan komma till uttryck genom en negativ attityd missaktning eller rent av hat mot vissa personer på grund av etnisk tillhörighet eller religiös eller kulturell bakgrund. Företeelser som t.ex. antisemitism och islamofobi omfattas av begreppet. Avgörande i sammanhanget är om det är fråga om ideologier, uppfattningar och värderingar som står i strid med principen om alla människors lika värde.

Ett flertal främlingsfientliga handlingar mot trossamfund har utförts de senaste åren. Dessa handlingar har riktats mot såväl medlemmar i trossamfundet som trossamfundens lokaler. Medlemmar har utsatts för bl.a. misshandel och hot på grund av att de burit religiösa symboler eller religiösa kläder. Lokaler har utsatts för bl.a. sprängattentat och hakkors har målats på dem. Främst är det muslimska och judiska trossamfund som har drabbats. Det har också rapporterats om hot mot personer som har konverterat. För att få underlag om behov av insatser, finns det behov av att kartlägga dessa handlingar vad gäller bl.a. typ av handling, mål, antal och geografiska platser.

På regeringens vägnar

Erik Ullenhag

Camilla Abrahamsson

Kopia till
Justitiedepartementet/D, KRIM, PO och Å
Försvarsdepartementet/SSK
Socialdepartementet/PBB
Brottsförebyggande rådet
Rikspolisstyrelsen
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Kammarkollegiet

sst

**Nämnden för
Statligt Stöd till Trossamfund**